

16.
DISSERTATIO ACADEMICA
DE

LIBERTATE
SUFFRAGIORVM
IN COLLEGIIS
PUBLICIS

QVAM

IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

DN. IVSTO HENNING. BÖEHMERO

ICTO POTENT. REGI BORVSS. A CONSIL.

INTIM. ET PROF. IVR. ORDIN.

AD XI. MAI. MDCCCXX.

H. L. Q. C.

ERVDITORVM DISQVISIONI SVBICIT

AVTOR

HEINRICVS LVDOVICVS AVEMANN

GOTHA-THVR.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
TYPIS IOANNIS GRVNERI, ACAD. TYPOGR.
Recusa MDCCXXIV.

DIKTATIO ACADEMICA
DE

LIBRARY
IN COLLEGE
PUBLIS

MADE IN
DINASTO HENNING BOHMER
AND THE
AD

AND THE
AND THE
AND THE

AND THE
AND THE
AND THE

*SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO,*

D O M I N O

FRIDERICO

**DVCI SAXONIAE, IVLIAE,
CLIVIAE ET MONTIVM, NEC
NON ANGARIAE, ET WESTPHALIAE,
LANDGRAVIO THVRINGIAE, MAR-
CHIONI MISNIAE, COMITI PRINCIPI
HENNEBERGIAE, COMITI MARCAE
ET RAVENSBERGAE, DYNASTAE RA-
VENSTEINII ET TONNAE,
PRINCIPI HEREDI-
TARIO**

**DOMINO MEO CLEMEN-
TISSIMO**

D. D. D.

TESTAMENTO PRIMO

AC DOMINO

D O M I N O

FRIDERIC

DUCI SAXONIAE, VIIAE

CITIAE ET MONTIVM, NEC

NOVINGARIE ET WESTPHALIAE

LANDGRAVI THURINGiae, MAR-

CHONTI ANNI COMITI PRINCIP

HENNERBONAE COMITI MARGA-

ET RAKENBERGAE DYNASTAE KA-

TESTAMENTI ET TONIAE

PRINCIP HEREDI

TARIO

DOMINO MEIO CLEVEN

SERENISSIME PRINCEPS

DOMINE CLEMENTISSIME

Ecessitate pariter ac utilitate commendari peregrinationes ad exteros, inter omnes constat, illa quidem, ut non alia de causa fere quam hac ipsa Herois incomparabilis nomen Vlyssi attribuat

DEDICATIO.

Homerus, & cultura gentium, vinculum illud humani generis sanctissimum, ea corroboretur magnopere; hac vero procul dubio, vt quis *prudentiam, scientiarum augmentum, cognitionem gentium penitiorum morumque culturam* tot diuersas visitando nationes acquirat. E vetustioribus exemplis Menelai nobis obuium est, qui, cum peragrasset Cyprum, Phœniciam, Aethiopiam, Sidoniam, Lybiam cœterasque regiones, non ingenium tantum acuisse egregie, sed vitam etiam virtutis splendore reddidisse illustriorem, antiqua referunt monumenta. Ecquis enim vnquam negauerit, peragranti-
bus ciuitates bene formatas gubernandi in iis modum, ceremonias, ritus solennes, congregationes publicas, leges pro vnius cuiusque populi statu latas, hinc inde innotescere, e quibus rite
cognitis

DEDICATIO.

cognitis perspectisque vberior in proficiscentes redundat vtilitas, maius prudentiæ, duce experientia, accedit incrementum, quod vix sperandum ex libris, in quibus euoluendis magnus, frustraneus tamen sæpe, infumitur labor. Regiones, vrbes, castella, munimenta, ædificia, publica peruestigando, nationes, earumque gestus, sermonem & genium expendendo, agros, fructusque terræ atque horum vbertatem & multa alia considerando ac in earum rerum causas inquirendo *scientiæ humanæ* indies maiorem accedere cumulum, cognouit etiam tria prisorum Philosophorum ad cultas æque ac barbaras gentes transiens, Plato Pythagoras atque Democritus. *Morum elegantiam*, & quæ exornat Principes imprimis, grauitatem cum humanitate coniunctam, quamuis connatam heroibus,

roibus, illustriorem tamen & magis
conspicuum conspectus & præsens in-
tuitus reddit tot Regum, Principum
aliorumque reipublicæ præsidum, non
nisi ad maiora natorum. Hanc pru-
dentiam admirandam, persona Princi-
pis maxime dignam, in TE, SERE-
NISSIME FRIDERICE, terras
peregrinas earumque atria & collegia
nunc peragrante, radices egisse, semi-
na quoque per Italiam, Pedemon-
tium & Galliam hucusque sparsa diui-
niora, loquuntur publica, quæ ad nos
peruenerunt, acta. Nullum est dubium,
quin TIBI, SERENISSIME PRIN-
CEPS, integrum fuerit, intueri con-
fessus tot tantisque viris illustres, leges
regioni, populo, statui accommoda-
tas cognoscere, & inter alia iustitiæ
administrationem culturamque, præci-
puum reipublicæ & imperantis decus,
& qui

DEDICATIO.

& qui huc apprime facit, modum suffragia ferendi, libertatem præcipue eorum, perlustrare. Merito itaque Serenissimus Parens omnesque boni in sinu gaudent, se diuino munere nactos fuisse Principem, qui a Patre Patriæ didicit suos AMORE ET PRVDENTIA profequi. Ea vero causa est, quæ me induxit, vt SERENITATI TVÆ primitias studiorum, quibus cum Lipsiæ, tum Halæ Saxonum vltra triennium operam dedi, dissertationem, inquam, *de libertate suffragiorum in collegiis publicis*, penitus dicare & consecrare ausus fuerim in tesseram animi non immemoris gratiæ, qua gloriosissimi TVI maiores, Serenissimus Abauus, Auus & Pater, meos auos & parentem clementissime profecuti sunt, qui omnes vniuersa sua studia & officia augustæ & serenissimæ domui
):():(TVÆ

DEDICATIO.

TVAE dicata per seculum ferme præstiterunt, mihi que pietatem & venerationem in Serenissimam gentem, TVAMQVE maxime SERENITATEM, penitus implantatam reliquerunt nunquam inter morituram. TIBI, SERENISSIME PRINCEPS, cui me meaque studia consecro, & illud, quod Amelottus de la Houssaie Regi Gallorum Ludouico XIII. in rei veritate & ab omni assentationis specie prorsus alienus, attribuere nullus vereor: Generari & nasci a principibus fortuitum quidem ex mente Taciti; mais être né Prince & le favoir être comme Vous, c'est de Prince par fortune se faire Prince par foy même; c'est de Prince à faire devenir Prince fait; c'est se distinguer autant des autres Princes, qu'ils se distinguent de leurs sujets, c'est être le non plus outre de
la

DEDICATIO.

la principauté. Quemadmodum itaque hæc consideratio mihi calcar addidit, animumque confirmavit, ut hoc quicquid est laboris academici, alis TVIS insinuarem, ita spes me tenet certissima, fore ut hoc deuotionis meæ submississimæ documentum gratiosissime suscipias & clementia TVA prosequaris. His annexo pia vota pro totius DOMVS DVCATVS SAXO-GOTHANAE felicitate perenni, ut Numen supremum præcipue PATREM PATRIAE SERENISSIMUM in serenissimæ ducalis domus gaudium & subditorum solatium, una cum SERENISSIMA PRINCIPE, MATRE PATRIAE INDVLGENTISSIMA & progenie serenissima, pulcerrima cohorte heroum diutissime & clementissime seruet. TIBI autem, SERENISSIME PRIN-

DEDICATIO.

CEPS HEREDITARIE, idem
aduersus omnes itineris molestias con-
cedat quæuis fausta, vt TE vna cum
FRATRE SERENISSIMO in Sere-
nissimorum parentum & Serenissimæ
Auiæ gaudium exquisitissimum, ac
commune subiectorum ciuium præsi-
dium aliquando reducem videamus,
cunctis ornatum virtutibus.

TVÆ SERENITATI

Dab. Halæ Magdeburgicæ
Calend. Maias. c l o l o c c x x.

subiectissimus cliens

HEINRICVS LVDOVICVS AVEMANN.

DISSERTATIO IVRIDICA
DE
LIBERTATE SVFFRA-
GIORVM IN COLLEGIIS
PVBLICIS.

§. I.

LIBERTATEM, ser-
uitutis oppositum, *rem inæstima-*
bilem a D. IVSTINIANO, a CICERO-
NE vero *nomen dulce* appellari (a)
nec illis, qui prima iuris scientiæ
fundamenta posuerunt, ignotum.
Conditorem quoque huius uni-
uersi a primordiis seculi, eadem ho-
minem condecoratum a reliquis
animantibus rebusque productis, quippe quæ illius do-
minio

Libertatis
æstimatio.

(a) §. fin. I. Quibus ex causis manumittere non licet. §. 4. I. De do-
nat. L. 106. de R. I. CIC. L. V. in Verrem.

minio subiecit, (b) discretum voluisse constat. Non licet in præsenti inuestigare, vtrum IUSTINIANVS huius rationis rationem in proferenda libertatis deprecatione habuerit, an status ratio aliam ei suppeditarit; neque animus est, libertatem a seculorum initio repetere eiusdemque diuersa genera proferre: sufficit interno quodam testimonio conuictis cum PAULO libertatis æstimationem *infinitam* existimare. (c)

Descriptio-
nes variæ.

§. II. Quam diuersi a philosophis, MALEBRANCHIO (d), HOBBSIO (e), BVDDEO (f) aliisque formati fuerint libertatis conceptus, intactum relinquo, IUSTINIANI vestigiis insistens, cui libertas facultas est naturalis eius, quod cuique facere libet, nisi, si quid vi aut iure prohibetur. (g) Breuitati vero studens, ea duntaxat, quæ nobis de *libertate suffragiorum* differentibus inseruiunt, adducam.

Denominatio
a Subiecto.

§. III. Videlicet rectius a *subiecto* denominatio libertatis peti, quam ab *obiecto* videtur, sic, vt HOBBSIVS habet, (h) omnino dicendum sit: libertas *euntis*, non *eundi*;

(b) Genes. I. v. 26. & 28.

(c) L. 176. §. 1. d. regal. iur. l. 8. §. fin. rem rut. habit.

(d) De inquirenda veritate L. 1. c. 1. p. 5. Voce, inquit, libertatis nil aliud intelligo, præter vim illam, qua mens impressionem istam versus obiecta nobis ardentia diducere potest, atque hoc pacto efficere, ut inclinationes nostræ naturales versus bonum vniuersale vago quodam & non determinato motu antea tendentes, singulari cuiuspiam obiecto defixæ adhareant.

(e) Leviathan c. 21. p. 104. ita ait: Libertas significat proprie absentiam impedimentorum motus externorum.

(f) Philosoph. pract. II. c. 2. §. 7. Libertas est qualitas moralis actiua, per quam quis agere aut omittere potest ex suo nutu & arbitrio, eaque ratione opponitur obligationi.

(g) §. 1. I. de iur. personar.

(h) Leviathan. c. 21. p. 104. Equidem ius civile etiam rebus libertatem applicat, vt notissimum, & ius canonicum libertatem ecclesiis eorumque rebus tribuit. Enimuero etiam hæc rerum libertas hominum gratia vindicatur rebusque imponitur, vt pro ea possessores magis, quam pro aris & focis litigent.

eundi; via proprie non est libera, viator vero libere in eadem progreditur; item; donum liberum *datoris libertatem* indigitat; & ita quoque de ceteris rebus, de quibus *libertas* prædicari solet, iudicandum.

§. IV. Sic itaque homo est, cui antea, vi implanta- Quod est hæ-
 tæ a Numine propensionis, *libertatis studium* attribuimus, mo.
 quæ actionibus externis proditur. Vnde libertas alia est,
 quæ in *actibus corporalibus* se se exerit: alia, quæ *inter-* Hinc diuidi-
nas mentis operationes comitatur. Illa dicitur, cum id, tur libertas
 quod mente proposui atque decreui, per actus externos in mentalem
 corporis pro lubitu exercere, aut actus extraneos admit- s. immanen-
 tere vel prohibere eosdem libere possum. Hæc vnam- tem & trans-
 quainque mentis operationem concernit, cum animus euntem.
 non minus libertatem in intelligendo, iudicando, ratio-
 cinando & cogitando efflagitet, quam corpus coactio-
 nem, seruitutem, vim denique omnem externam respuit.
 Sunt quidem, qui libertatem *voluntati* tribuunt, autu-
 mantes, eam hac ratione ab *intellectu* discerni, quod *ne-*
cessitas operationibus intellectus magis insit. Enimvero
 nec hæc philosophia satis, meo quidem iudicio, cohæret.
 Hoc certum est, voluntatem non posse non bona appe-
 tere & fugere mala; nec obstat, interdum voluntatem
 plane quiescere, vel ex duobus bonis maius eligere, re-
 spuere minus: mauult enim conseruare, quo iam iam
 gaudet, bonum, quam noui acquisitione illius iacturam
 facere; nec fit hoc, nisi antecedente *comparatione* & *di-*
iudicatione intellectus, qui forsan alterum alteri bonorum
 obesse ratiocinatus est. Ex hisce patescit, voluntatem
 magis cogi, & suo modo, positis omnibus requisitis, ex qua-
 dam interna necessitate coactiua operari, sicut prima men-
 tis facultas, quæ dicitur *intellectus*, quatenus a *voluntate*
 impellitur, ei nonnunquam seruit, nec hoc respectu li-
 bera est. Nec contrarius mihi met ipsi videor, dum liber-
 tatem mentis vindicans, iugum cuiusdam *necessitatis* fa-

cultatibus impositum contendo; necessitas enim hæc libertatem non prorsus tollit, vt potius in vna eademque actione consistere possint egregie, cum omnes actiones suas habeant causas, (i) quæ ad agendum impulere, & vtraque facultas diuerso respectu *libera* & *serua* dici queat. *Spontaneitatem* hinc a *libertate* discretam cognosces euidentius, cum homo nulla *necessitate absoluta* interna ad agendum determinetur, sed suæ actionis auctor sit ipse ex sua voluntate. (k)

Libertas
transiens.

§. V. Præterea vero illius ratio habenda, circa quam mentis operationes seu cogitationes versantur, quaque homo verum inuenire, inuentum tueri, & ab oppositi deceptionibus sibi satis cauere valet. Non semper tamen consultum integrumque est, cognitam veritatem cum aliis communicare libere, quippe quæ odium sæpe parit, quod homines metuentes, ii præsertim, quibus de republica consultandum est, libertatis, veritatis, humanitatis denique iacturam faciunt. (l) Adduxit me huius rei pensatio

(i) HOBBS : *Leuiath.* c. 21. p. 105.

(k) Vid. III. DN. THOMAS. *in fundam. iur. nat.* L. 1. c. 1. §. 68. vbi ita: *simul vero patet, spontaneum & liberum toto cælo differre. Spontanea enim actio est, quæ a voluntate est imperata, adeoque voluntati seruit, dicitur vero libera eo respectu, quo ipsa voluntas.*

(l) Quin etiam nonnunquam *libertas sentiendi* nimium extenditur, vt in vitium cadat, & tales sententias humano generi obtrudat, quæ ei non possunt non esse perniciosæ & nociuæ, quam defendere conatus est Anglus ANTONIVS COLLINVS in tractatu in linguam Gallicam verso: *Discours sur la liberté de penser*, castigatus ex merito ab eruditis, vt tradit DN. BVDDEVS de *atheismo* p. 199. Eius sententiam quoque sub examen reuocauit auctor tractatus, quem inscribit: *Le parti le plus sur, ou la vérité reconnuë en deux propositions.*

tio eo, vt non male collocatam existimauerim operam, si libertatem *in genere* primum, dein quoque *in specie*, quatenus *in sentiendo libere* & sententiam libere mente conceptam in collegiis dicafteriisque proferendo, conspicienda est, euoluerem. Et cum hæc in vita communi, tum maxime vero in confesso publico sit necessaria & utilis, (m) non abs re erit, differere de *libertate in Collegiis*, qua, qui iis ex officio intersunt, in *dicenda sententia* vti debent, vna cum cautelis ac remediis aduersus ea, quæ obstant, curatius enucleandis.

§. VI. Collegium hic non quoduis intelligimus, Descriptio Collegii. sed illud in primis, quod denotat *confessum virorum iurium peritorum iustitiæque deditorum, a maiestate constitutum, vt communi consilio reipublicæ negotia secundum præscriptam normam iuste & æque curarent, suum cuique tribuentes.* Quo grauior autem est iuris dicendi & de rebus publicis statuendi potestas, eo maiori cura sollicitus est Princeps, cum in tribuenda ea dignissimis, tum in ordine, eam exequendi. Cui, qui affidet, præditus sit necesse est iudicio, memoria, mente ad veritatis iustitiæque studium

A 3

pro-

(m) Hanc libertatem in senatu sententiam dicendi, olim sub Cæsaribus Tyrannis sepultam, sub Traiano vero restitutam, laudat vt utilem & reipubl. salutarem PLINIVS II. in panegy. Traian. c. 76. Interrogauit quisque, quod placuit, dissentire, discedere & copiam iudicii sui reipubl. facere tutum fuit. Consulti omnes atque etiam diuumerati sumus, vicitque sententia non prior, sed melior. At quis antea loqui, quis hiscere audebat, præter miseros illos, qui primi interrogabantur? ceteri quidem defixi & attoniti ipsam illam mutam & sedentariam assentiendi necessitatem quo cum dolore animi quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus solus censebat, quod sequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipse qui censuerat. IDEM cap. 93. nullum periculum, nullus ex principe metus consulares quimos debilitat & frangit; nihil inanis audiendum, nihil coactis decernendum erit.

procliui, religiosa. Numinis cognitione, bonis artibus, iuris & iustitiæ naturalis pariter ac ciuilis scientia imbuta, experientia iurisque vsu edocta, affectuum, ne in pruritus abeant, rectrice, a studio plura habendi prorsus aliena, patiente factorum qualium qualium, (n) quemadmodum & Principi & reipublicæ interest, ad munera publica & iurisdictionalia vocasse integros corporis valetudine, (quod ab Hebræis quoque obseruatum dicit Cunæus (o).) ad iustam ætatem prouectos, prudentes, &c. bonis fortunæ omnibus non prorsus destitutos. Experientia teste constat, suppleri non raro dignitatis & meritorum defectum nummorum copia, quibus oculos corrumpi manusque deaurari videas, quorum auctoritate & consilio munera conferuntur; hinc non mirum, si iustitiam auro argentoque vendant, (p) A quo abhorrent, qui rectiora sequuntur. Eiusmodi instructus Princeps collegio, leges statui conuenientes statuit, ut quisque, quid sui officii sit, sciat, nec tumultuaria, peruersa, cerebri- naque methodo ius, quod dicere debet, dilaceret. Pro causarum diuersitate diuersa collegia stabiliuntur, a maiestate radiis maiestaticis collustrantur, quibus authoritas tantis viris necessaria confertur, collata, ne vilibus nimis subsidiis eorum ordo vilescat, præmunitur.

§. VII.

(n) Optime boni iudicis officium depingit CICERO pro A. Cluent. & est sapientis iudicis, meminisse se hominem, cogitare, tantum sibi a populo Rom. permissum, quantum commissum & creditum sit, & non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse meminisse, posse, quem oderit, absolueret, quem non oderit, condemnare, & semper non, quod ipse velit, sed quid lex & religio cogat, cogitare. De qualitatibus iudicum Græcorum, necessariis agit plenius PFEIFFER L. II. antiquit. Græc. c. 33.

(o) De Republica Hebræor. c. 1.

(p) Vendit Alexander, Sacramenta, Altaria, Christum, Emerat ille prius, vendere iure potest.

§ VII. Cæterum collegii appellatio per se est ge- Origo Colle-
 neralior, nam a *colligendo* collegii nomen prognatum est, giorum.
 ut esset *collectio hominum* multorum in vnam quasi perso-
 nam LAVTERBACHO persona *mystica*, ab aliis *composita*
 dicta. A quo vero tempore primordia eius repetenda
 sint, non satis liquet. Ab utilitate & necessitate inveni-
 endæ societatis credimus homines compulsos, qui coirent ad
 communem utilitatem, quod solitaria vita statum illum
 Hobbesianum necessario secum traheret, quam extra so-
 cietatem aut plane non, aut non satis commode conse-
 qui possunt. Babylones turrim extructuri, ad hoc studium
 se inuicem cohortabantur: *Agedum, formemus lateres* (q)
 Similiter in scientiis atque artibus perquirendis plurimū
 coiere & communi meditatione circa ista occupati verita-
 tem & certitudinem inuestigare. Ægyptiorum sapien-
 tia (r), Thebarum astronomia & philosophia (s), Eumol-
 pidarum indagata naturæ arcana (t), Samothracum (u),
 Brachmanum apud Indos (x), Pythagoræorum apud Græ-
 cos (y), Druidum inter Germanos (z) scientia eiusmodi
 debetur eruditorum societatibus, quas etiam Europæi ho-
 die florere iubent. (a) Inprimis vero hic notanda est illa
 coe-

(q) Genes. XI. v. i.

(r) MICH. MEIERVS in tr. *Apologetico pro fratribus Rosæ crucis* c. 8.

(s) CLEM. ALEXANDRINVS *Strom.* L. VI.

(t) SENECA *natur. question.* L. VII. c. 31. CLEM. ALEX. *Strom.* L. V. MARSHAMI *Can. Chron. Ægypt.* 259.

(u) DIOD. SICVLVS L. V.

(x) PHILOSTRATVS in *vita Apollonii Thyaneï*.

(y) IAMBLICHIVS de *vita Pythagoræ*.

(z) POSTELLVS de *Etrur. origine* p. 233.

(a) Sunt quoque Medicorum collegia, ad quæ in causis ad medi-
 cinam spectantibus confugimus, ubi de sanitate & morbo homi-
 num, de vulneribus eorumque lethalitate consultatur, ne incer-

coëundi ratio, qua humanum genus in *corpus ciuile* h.e. in imperantes & parentes diuisum, in quo, cum hi priuata auctoritate non potuissent ab iniuria maleuolorum tuti esse eamque repellere, imperans vero tantæ multitudini non sufficiens esset, hic plures, qui suo nomine ius tribuerent, & poenam in prauos exercerent, in societatem regiminis & quasi in subsidium, per quos publica salus explicaretur & custodiretur, adsciuit. Accessit quorundam malitia, diuerso modo causas dubias reddentium, vt vix factum, prout est, vix quoque iuris ad id applicatio appareret perspicua. Plurium igitur oculos plus videre, quam oculum experientia testatur. (b) Moli tot millia hominum audienti iustitiamque iis administranti onerosum id

ta medicamina a medicastis, empiricis, erronibus, circumforaneis, agyrtis, circulatoribus, impostoribus recipere necessum habeamus, iuxta illud: Recipe, nescio quid; & sanibatur, nescio quando. NEVIZAN: in *Sylu. nupt. L. un. n. 177.*

- (b) Laudabili hinc in causis reipublicæ salutem concernentibus consuetudine, pactis quoque & transactionibus receptum videmus, vt status provinciales Land. Stände in consultationem adhibeantur, quod B. FRANZKIVS in *præfat. resolut. præf. ad ordines ducatus Saxo-Gothani* scribens, collaudat: *Quam laudabili instituto illustr. Princeps noster curas suas in omnibus causis reipublicæ statum concernentibus vobiscum quasi partiatur, vos non latet. Cuius quidem hunc fructum habuimus, vt inter tot, & tantas funestissimi belli calamitates & mira Dei bonitate feliciter eluclati simus. Communicatione enim huiusmodi consiliorum facta, vos & coeteri provinciales tanto promptiores fuistis ad exequendum ea, quæ tanquam medicina quædam præsentis malo applicari visa sunt. Ad exemplum Imperatorum Theodosii & Valentiani: Scitote, inquit, L. 8. C. de LL. Patres conscripti, non aliter in posterum legem a nostra Clementia promulgandum, nisi supra dicta forma fuerit obseruata. Bene enim cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad certitudinem nostri imperii & ad nostram gloriam redundare.*

id nimis, suasu Iethro iudice ordinavit, ut populum per partes iudicarent. (c)

§. VIII. Postquam tractu temporis expolita & in Constitutio
melius efformata est Iudæorum respublica, tribus col- Collegiorum
legiis seu domibus iudiciorum, maxime notatu dignis, in- apud Iudæos:
structa fuit. Synedrium magnum LXXI. viris constabat,
ac de rebus grauíssimis, Propheta, integra tribu, consti-
tuendo Rege, & de bello sententias ferebat. Synedrium
paruum collectum ex XXIII. iudicibus, ad quod & causæ ca-
pitales spectabant. Postremum iudicium III. iudicibus com-
missum, causas minores, pecuniarias in primis, tractabat. (d)

§. IX. Apud Græcos in primis celebris fuit Areo- Apud Græ-
pagus a Solone constitutus, cuius iudices ἀδιάδοχοι (peren- cos.
nes) ciuilia & criminalia tractabant, (e) & in summa apud
omnes veneratione erant. (f) In constituendis & creandis
magistratibus eo maior cura adhibebatur, quo grauiora ne-
gotia iis, qui hisce collegiis assidebant, munia conferuntur,
de qua materia Græcarum antiquitatum scriptores agunt
plenius. (g)

§. X. Romani quoque conueniebant sæpius in Apud Roma-
comitiis vota collecturi a pluralitate valida, cum in crean- nos.
dis magistratibus, tum in ferenda lege, & in iudicio semel
constituto rite conseruando, quibus siue *curiatis* siue *cen-
turiatis* habendis loci assignabantur diuersi: illis quidem

B

fo-

(c) *Exod. XVIII. v. 26.*

(d) IO. CHR. WAGENSELII *Sota s. tr. de Vxore Hebræa* C. 1. §. 3.
SELDENVS *de Synedriis.*

(e) GVIL POSTELLVS *de Republ. Athen. c. IIII.*

(f) CICERO l. 1. *ad Att. ep. 14. Roma res sic se habent. Senatus*
ἀγείας πάγος. Nihil constantius, nihil seuerius, nihil fortius:
Iudicium horum seueritas incorrupta tam celebris fuit, ut in pro-
uerbium abierit: Areopagita tristior vel taciturnior. PFEIFFER
I. II. antiquitat. Græc. c. 30. p. 275.

(g) Vid, PFEIFFER. *loc. cit, L. II. c. 6. seq.*

forum, his vero *campus Martius*. Vnde est, quod apud Romanosprehendas Consules, Censores, Prætores, Ædiles Curiles, Cereales, Tribunos plebis, Quæstores capitales, Urbanos seu Ærarios & militares, prouinciæ præfides, Proconsules & Pro Prætores(h), qui suis vel iudiciis vel collegiis ordinatis instructi erant. Aliorum plurium populorum collegia & iudicia, cum scopo non conueniat, res historicas *plene* recensere, enarrare supersedeo.

Collegiorum
caput Prin-
ceps.

§. XI. Tam probata atque accepta dein omnibus fere gentibus ad nostra vsque tempora fuit laudata veritatem & iustitiam inueniendi & applicandi ratio, vt nullum magni momenti negotium expediri posse putarent feliciter, quam si ad conuocatos & constitutos peritiores rem pertulissent. (i) Merito itaque quilibet imperans, quo ordine & legitime cuncta expediantur, & ne forsan rei publicæ administratio detrimentum publicum capiat, curare debet, vt eiusmodi collegia, in quibus fit de publicis rebus consultatio, sua authoritate condantur, sua authoritate conferuentur, & suo denique nutu expirent. (k)

Descriptio
suffragii.

§. XII. Fit autem consultatio per *collectionem suffragii*, quod est *expositio mentis per signa clara & perspicua de causa in collegium deducta*, vt *veritas*, in *veritate iustitia*, & in *iustitia salus publica promoueatur*. Hunc in finem res controuersa factaque exponenda, vna cum circumstantiis quibusuis, examini curatori subiicienda sunt; antequam votum rogetur, exprimatur, colligatur, vt tandem

(h) Vid. plura apud PETR. IOS. CANTELIVM *de Republica Romana* P. II. diff. 1. & 2.

(i) Hæc fuit ANTONII Imperatoris sapientissimâ sententia, *æquius est, aientis, vt ego tot & talium amicorum consilium sequar, quam, vt tot & tales amici meam vnus voluntatem sequantur.*

(k) Idem iuris est de aliis collegiis, veluti sanitatis, vt vocant, arg. L. 1. *de decret. ab ord. faciend. &c.*

dem decisum inde ferri possit idoneum. Si enim omnes idem sentiunt, res expedita est, (l) & *vera* hæc audit concordia; datur & *facta*; vbi si inter se dissentiunt, maior pars vincere debet. Hoc consuetudinis ratio suadet; mores tot populorum laudant; (m) clarissimorum iure consultorum assensus approbat; (n) canones statuunt; (o) & vt breuiter dicam, non tantum GROTTII *præsumpta voluntas* coeuntium in tale collegium iubet, (p) sed & præsumtio veritatis firmioris militat pro sententia, cui plures subscribunt. (q) Denique necessitas terminandi causas (quod vix obtineri posset, pari existente omnium iure & militante pro singulis veritatis opinione, si ponderarentur (r) non numerarentur sententiæ) pluralitati votorum prærogatiuam addit. Multitudo quidem errantium non parit patrocinium errori, id quod pater eloquentiæ obleruat

B 2

opti-

(l) Fieri hoc potest, quamuis rarius, si suffragantes, sepositis prauorum motuum stimulis, reipublicæ salutem intuentur tantum, teste LYNCKERO *Resp.* 57. §. 22. ita vbi: *Wiewohl auch/wenn die Gemüther/wie es billig seyn soll/einzig auf das gemeine Wesen richten und selbigen ihre affecten ledlich resigniren/ die paritas votorum sich langsam zuträgt.*

(m) CONRING. *diff. de comitiis* §. 4. GOLDAST. in *Reichs-Handlungen* p. 1. f. 233.

(n) *L. 19. ad municip. l. 39. §. 1. de re iud. L. 160. §. 1. de R. I.*

(o) *C. 1. X de his, quæ fiunt a mai. part. capit.*

(p) *De iure belli & pacis L. II. c. V. §. 17.*

(q) PLINIVS in *paneg.* *Melius, inquit, omnibus, quam singulis creditur: Singuli enim decipere & decipi possunt, nemo autem omnes, neminem omnes fefellere.*

(r) Vnde vix est, vt applicari possit patrum antiquorum & pontificum doctrina, qua præter suffragia maiora, etiam respiciendum esse iubent ad id, an eadem *saniora* sint, quod tamen in hoc rerum corrupto statu diiudicari nequit, sed semper decisa effectu carerent.

optime (s): *Multitudo mehercule! non addit prudentiæ, sed armat potius præcipitantiam temeritatis. Annon solus Appius Claudius, quatumvis senex & oculis captus, rempublicam nutantem consilio restituit, cum iam iam in Pyrrhum inclinatum recumberet, deditionem moliente tam senatu, quam uniuerso populo?* Neque valorem plurima vota per fraudem & malitiam exorta obtinent apud bonum Principem; ast cum non temere iudicasse censendus sit, cuius fides, industria & probitas electa, quique, ut publicis negotiis interesset, publica authoritate constitutus est, tam diu in suffragio ferendo optime & ex fide egisse præsumitur, donec euidentissime probetur contrarium, adeoque pluralitas votorum in dubio semper attendenda est. (t) Ceterum ubi in solidum ius agendi singuli habent, vel ubi singulorum interesse versatur, nec vnus votum contrarium alteri nocere valet. Sic in Belgio fœderato, in Heluetia, intuitu causarum belli, pacis, fœderum &c. inter protestantes & catholicos in diæta imperii intuitu religionis votorum vnanimitas requiritur, (u) aut certe modus

(t) CICERO *Philipp. 1.*

(r) De quo Imperatoris Matthiæ in comitiis Ratisbon. decretum de An. clō lxxiii. &c. indem der Natur / aller Vöcker Recht / der güldnen Bull / denen Reichs-Constitutionibus und dem Herkommen gemäß / daß in dergleichen Berathschlagungen die maiora die weniger an sich ziehen &c. Sic in Gallia arresto Parisiensi XII. Jul. clōccccclxxx. iudicatum fuisse testatur IOAN. PAPO-NIVS in corp. iur. Franc. L. III. tit. 6. n. 26. quod e X. Consiliariis VII. pro terminanda lite opinari debeant, ut arrestum obtinere possit.

(u) Iuxta pac. relig. An. clō lō LV. confirmata An. clō lō LXVI. ad quam director Austriacus in diæta imperii An. clō lō LXXXVIII. prouocauit: was die Gewissen beträffe / dieselben Sachen wären bey dem Religions-Frieden zulassen. Vid. CASP. KLOCKII *Tr. de contrib. c. 5.*

dus excogitandus, quo in diuersam transeuntēs sententiam
 tandem in concordiam reducantur. Euenit quoque non
 raro, vt paria vota existant, quo decisum, ex pluralitate
 seu maioriāte coeteroquin proueniens, suspenditur; qua
 medela vero huic moræ occurrendum, nostri non est
 instituti exponere. (x) Paucistandem moneo, causæ non
 raro tribui fauorem peculiarem, qui, votis in duas partes
 æquales diuulsis, alteri harum pondus addit, & præro-
 gatiuam. Sic in dubio reus potius absoluendus, quam
 condemnandus, (y) quod fabula de Oreste & calculo
 Mineruæ (z) illustrat. (a) Sic etiam præualet sententia
 pro matrimonio, pro dote, pro testamento, pro liberta-
 te, aut pietate, contra eam, quæ hisce præiudicat. (b)
 Denique tertii interdum accessu ad partem iudicantium,
 aut votorum reiteratione maioritas obtinetur, aut quando-
 que forti res committitur. (c)

§. XIII. Antequam ad reliqua pergā, iuuabit pau-
 cis referre diuersimodos inter gentes diuersas, easque præ-
 stantiores suffragii ferendi ritus, & quo libertas votorum
 multis probatissima patescit, & præterea haud spernendum
 accedit de libertate suffragandi sententiæ firmamentum.
 Hisce quidem solennibus carere poterat respublica eccle-
 siastica Iudaica, pectorali insigni clara, quo ornabatur sa-
 cerdos summos, & ex quo responsa nunquam in dubium
 vocanda, vt quidem ethnicorum oracula fallacia & frau-
 dulen-

Ritus varia-
 rum gen-
 tium

1) Hebræo-
 rum ante
 captiuita-
 tem Babyl.

B 3

(x) Vide tamen CASP. KLOCKII *tr. cit. loc.*

(y) L. 125. *de reg. iur.*

(z) Vid. BOECLERI *diff. de calculo Minervæ.*

(a) Apud EVRIPIDEM in *Oresto & Electre.* it. apud AESCHYLVM
in Furiis.

(b) L. 24. *de manumiss.* L. 38. *de re iud.*

(c) Vid. DN. WILDVOGEL *de iudic. fortuna.*

dulenta pronunciandi ratio, (d) dabantur, quamuis modus eius nondum satis detectus sit. (e)

Post captiuitatem Babyl.

§. XIV. Ex eo vero tempore, quo tota Iudaica natio Babylonem captiua ducta, Regibusque orbata, res Iudaica paulo aliter efformatae sunt; institutum enim postea legimus *synedrium magnum* Hierosolymitanum, quum gens restituta fuerit in libertatem pristinam. In hoc qui modus suffragia ferendi fuerit obseruatus, sat abunde scriptores antiquitatum Iudaicarum explicuerunt. (f)

2) Græcorum.

§. XV. Græcorum & quidem Atheniensium suffragia ferendi modus in elegendis magistratibus per *manuum extensionem* seu *χερσπορία* explicabatur. (g) In Areopago
ius

(d) Fallacias hasce in pronunciandis oraculis commissas erudite & egregie detexit ANTONIVS van DALE *de oraculis veterum Ethnicorum*.

(e) Multa de hoc pectorali eiusque ratione speciali erudite congescit IOA. SPENCER *de LL. Hebraeor. rit. L. III. c. 2. diff. 1.* Sed multa postulata suggerit, quæ adhuc dubia multisque difficultatibus obnoxia sunt.

(f) Ante omnia fas nemini erat, cum e Synedrio exiisset, de suffragiis collegiorum aut suo verba facere sub quadam *infamiae* poena; nec si disfidium fuisset, nomina siue damnantium siue absoluentium memorabantur. Sed a synedrio rem esse peractam asseriebant, teste SELDENO *de Synedriis L. II. c. 13.* In causis *ciuilibus* vnice pars maior præponderabat, siue ad absoluendum siue ad condemnandum: in *criminalibus*, tanquam grauioribus, vt maior pars binis alteram superaret necesse erat, *eod. obseruante L. II. c. 12. in f.* Exempla huius Synedrii cum suffragiis, tum in historia Christi, tum Apostolorum in Sacris extant; de quibus vid. *Matth. XXVI. v. 65. 66. Marci XIV. v. 64. Actor. IV. & V. vbi simul de libertate, qua vsus est Gamaliel in suffragio ferendo pro Apostolis egregium occurrit vestigium, quæ tam felicissime ei cessit, vt omnes in suam traheret sententiam.*

(g) SELDENVS *de Synedr. lib. I. c. 14. & lib. II. c. 7.* vbi simul etiam ex sacris ostendit, tam vsitatam postea vocem *χερσπορία* fuisse, vt ea simplicem denotarent creationem, sine suffragiorum ratione. Conf. PFEIFFER *lib. II. antiq. graec. c. 35.*

ius administraturi noctu & silentio conuenere tabulares-
que edidere sententias. Per conchas, per calculos (h)
per globulos æneos (apud Venetos etiam hodiernum vfi-
tatos, quamuis linteos) per testas aut folia in ὀσσεγοφο-
ρία (i) per fabas, quid iustum sibi videretur, exprefferunt.
Calculis, perforato altero, altero solido (k) vel etiam æneo
aut ligneo de reo aut absoluendo aut damnando senten-
tiam dicere, coniectis illis in urnas duas, quarum altera
ὁ ἐμπροσθεν (anterior) κύριος (rata) θανάτου mortis, altera
ὁ ὀπίσω (posterior) ἄκυρος (irrita) ἐλέος (misericordiæ)
dicta. (l) Hinc Ouidius cecinit: (m)

Mos erat antiquis, niueis atrisque lapillis

His damnare reum, illis absolvere culpa.

Dissentientes Macedones, cum bella gererent, hastis scu-
ta quatientes dissensum indicasse apud CVRTIVM legi-
mus.

§. XVI. Romana gens in comitiis suffragia ferre con-
sueta solemnibus ac moribus peculiaribus vta est. Voce ^{3) Romano-}
primum suffragia dabant; (n) dein tabellis in magistratibus
creandis, (o) legibus condendis, iudiciis habendis. In
istis

(h) De suffragiis per calculos latis vid. PFEIFFER L. II. antiq. Græc.
c. 29. & 30. Hinc nata locutio: Adiciere calculum suum apud
PLINIVM L. I. Ep. 2. Atque haec erat occultorum suffragiorum
ratio. Ipsum decretum latis per calculum suffragiis factum CI-
CERO passim Psephisma vocat, quod ψήφοι sint calculi.

(i) Vid. IOAN. ER. GERHARDI diff. de Ostracismo Athen. c. II. §. II.
& quos allegat PLVTARCHVS in Aristide. CLAPMAR. de ar-
can. rerump. MEVRSIVS de regno Athen. L. II. c. 20.

(k) GVIL. POSTELLVS de republ. Athen. L. II. c. 3.

(l) POSTELLVS de republ. Athen. c. 12. PFEIFFER lib. II. antiq. gr. c. 30.

(m) Metamorphos. L. XV. fab. 1. Scholiastes Aristoph. in Vespas.

(n) De formulis & solennibus populi Romani verbis vid. BARN-
BAS BRISSONIVS L. II. ONVPHRIVS PANVINIVS de
ciuit. Rom. c. 53. NIC. GRACHIUS de Comit. Rom. L. I.

(o) NIC. GRACHIUS loc. cit.

istis tot tabellæ, quot candidati, quorum nomina vel primis saltim literis inscripta iis, cuilibet ex populo datæ, ut quem quisque magistratu gerendo dignum existimaret, illius nomen in cistam poneret; vicit dein, cuius nomen numero alios vicit, & renunciatus est populo. In illis duæ tabellæ literas, V. R. & A. exhibentes, voluntatem populi aut approbantem VTI ROGATVM aut ANTIQVANTEM expressere. (p). In his, hoc est iudiciis habendis, aut absoluerunt A., aut C. condemnarunt, aut N. L. *non liquere* per tabellas, in quibus hæ notæ erant scriptæ, (q) asseruerunt (r). Centuriatis quidem comitiis, a SERVIO TULLIO rege institutis locus in campo Martio dicatus, (s) in quo ad suffragium vocati per præcones, solemnibus ante sacris peractis, iubente magistratu: ITE IN SVFFRAGIVM BENE IVVANTIBVS DIIS. in centurias (t) discedebant, nisi tribunitia potestas, verbo VETO, intercedendo comitia prohiberet (u). Vocati dein, prior classis *prærogativa* dicta, (x) ad *ouilia* seu *septa*, in quibus comitia ad creandos magistratus habebantur, accedebat (y) Ingressuris angustiori

(b) ROSINVS *de antiquit. Rom. L. VIII. c. 2.*

(q) Liberum erat iudicibus, quam vellent ex illis tribus in urnam conicere, sine ullo invidiæ metu; erat enim in occultum suffragium, ut nesciretur, fauissetne, an nocuisset reo: ita tutum, ut abesset suspicio ambitus aut corruptelæ. PETISCVS *in lexico antiq. Rom. voc. tabella.*

(r) NIC. GRACHIUS *loc. cit.*

(s) ALEX. AB ALEXANDRO *Genial. Dier. L. IV. c. 3.*

(t) Neque enim ratio suffragiorum ex singulis hominibus iniebatur, sed ex singulis centuriis, ut, quod plures centuriæ populi sciuisent, id ratum esset vid. GRAVINA *de orig. iur. ciu. L. I. c. 28.*

(u) BARNAB. BRISSONIVS *L. II. LIVIVS L. V.*

(x) ASCON. PAEDIANI *verba explicata a CICERONE in diuinatione*

(y) LIVIVS 3. *Decad. lib. V.*

ri ponte, iuxta legem Marii, ne forte turbaretur libera suffragendi voluntas interuentione aliorum & supplicationibus, a diribitore tabellæ antea recensitæ, pro ratione comitiorum exhibebantur (z), vt, quam vellent in cistam, *situla* dictam, a rogatoribus propositam, mitterent (a). Descripta dein educta suffragia, vt de pluralitate eorum constaret, Si paria vtrinque illius Centuriæ suffragia, non renunciabantur. Curiata suffragia cum præcedentibus ferme iisdem solennitatibus, sed absque vlla verarum partium populi distinctione ferebantur (b). Locus intra pomerium his comitiis sancitus in foro *Comitium* dictus. Suffragia ferebant, quo fors eo vocabat ordine. (c) *Tributa a tribubus* nuncupata non consulto magistratu, non adhibitis vel Sacerdotibus vel auguribus habebantur. (d) Vices *rogatoris* tribus conuocans sustinebat. Vnius tribus vnum erat suffragium; singulorum vota *puncta* dicta (e). Cæterum trita ista phrasis: *in sententiam alicuius ire*, Romanis Senatoribus iisque nouiter electis, originem debet, quippe quibus in sententiam, quam Princeps in Senatu dixisset, ire oportebat. Mos erat inter Senatores, *Scutum* pangentes, aut *conquisitis singulorum*

C sen-

(z) GRACHIUS *cit. loc.*

(a) ONVPHRIUS PANVINIUS *de ciuit. Rom. c. 52.*

(b) GRACHIUS *loc. cit. L. III.*

(c) Apud Siracusanos in Senatu paulo aliter suffragiorum ratio instituta, quam refert CICERO *L. III. in Verrem*: Mos est Siracusis, si qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui velit, nominatim nemo rogatur, & tamen, vt quisque honore & ætate antecedit, ita primus solet sua sponte dicere, idque a cæteris ei conceditur, sed si quando tacent omnes, tunc sortito coguntur dicere.

(d) DIONYS. HALICARNAS. *Antiquit. Rom. L. VIII.*

(e) MANVTIVS *de Comitibus Romanor.* Huc pertinet illud HORATII: *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.*

sententiis aut per discessionem pedibus in partem & sententiam alicuius ire atque discedere. (f)

4. Germanorum antiquorum.

§. XVII. Germani, rudis olim licet gens, frequentes ad consilium communi studio capeffendum confluebant, quamvis cunctatione alter & tertius dies absumeretur. Armati egere, imposito per sacerdotem silentio; *Rex aut Princeps prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur; sin placuit, frameas concutiunt, honoratissimum assensus genus est, armis laudare. Eliguntur in his consiliis & Principes, qui iura per pagos vicosque reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt. (g) Lex Alemannorum prisca idem sanxit: Conuentus autem secundum consuetudinem aliquam fiat*
in

(f) ALEX. AB ALEX. *Genial. Dier. L. III. c. 31.* Desumpta est hæc loquendi ratio ex formula Præconis ita clamantis: *Qui hoc censetis, illuc transite, qui alia omnia, in hanc partem.* BRISSON. *de form. & solennibus pop. Rom. verb. L. II. p. 183. seq.* Cæterum sub republica libera rogatio a Consule in senatu fiebat. Post eam dicebant stantes sententiam *ea libertate*, ut non modo sermones interponere possent alienos, sed novos instituere atque ad vesperam producere. Id facere solebant, qui moram negotio vellent iniicere & diem dicendo eximere. GRAVINA *in orig. iur. ciu. L. I. c. 19.* Huc CICERO respexit *L. III. ad Attic. Ep. 2.* Cum ad Clodium ventum esset, cupiuit diem consumere, neque ei finis est factus: Sed tamen, cum H. III. fere dixisset, odio & strepitu senatus coactus est, aliquando perorare. Ita sæpe libertas suffragiorum in abusum tracta cautelis nequissimis; neque enim ante solis ortum neque sub occasum Sæturum condere licebat.

(g) TACITVS *de moribus Germanor. c. XI.*

in omnib. centena, coram Comite aut suo misso & coram Centenario ipsum placitum fiat. (h)

§. XVIII. Nostra ætate sermone natiuo sensa ani-
mi exprimunt Germani, ita quidem, vt vbicunque con-
uentus & collegia deprehendas, videas quoque vota *ver-*
bis apertis exprimi; non per *signa*, per *tabellas*, quod o-
lim Romanis solenne erat, sed *ore*. Scilicet, præmissis
pro diuersitate collegiorum, quibusdam solennibus, ex-
positaque materia, de qua sententia ferenda, sententia
rogatur & iuxta plurima vota plerumque res deceditur.
In *dieta Imperii vniuersali* vota voce sonora a statibus fe-
runtur, ita vt in electorali collegio director Mogunti-
nus, causa proposita, ordine diu seruato coelectorum
vota scrutetur. Eandem rationem, dirigente alternis vici-
bus Austriaco & Salisburgensi, in principum collegio; & li-
berarum nec non Imperii ciuitatum, ordinante regulariter
illius, in quo comitia habentur, loci magistratu, obser-
uari quotidiano vsu edocemur, vt in his tamen duorum
duntaxat *suffragiorum curiatorum*, ex maioribus deprom-
torum, obtineat. Conclusum a directoribus in vnoquo-
que collegiorum pluralitate nixum (i) formatur, ad bu-
leuterium (Re- und Correlations- Saal) fertur, & a Mo-
guntino *conclusum comitiale* (Reichs- Gutachten) conflatum
Imperatori vel Commissario eius principali exhibetur, at-
que tandem, vbi conuenerint, inde *conclusum comitiale*
nascitur. In eligendo vel Imperatore vel Rege Romano-
rum hic mos seruatur. Electores induti electorali toga
templum, ad sacra celebranda ingressi, præstito electio-
nis iuramento, (k) nouum Regem aut Imperatorem, præ-

C 2

uia

(h) Conf. HOEPFNER *German. antiq. L. II. c. 8. it. HERTIVS in notit. veter. Germ. popul. c. III. §. 4.*

(i) Casus exceptos vid. in *Instr. Pac. Art. V. §. 19. 52.*

(k) *A. B. c. 2. §. 1. 2.*

uia consultatione, (l) rogante Moguntino, quia suis confortibus vice versa requiritur (m), suffragiis oretenus prolati maioribus, designant. (n) Taceo reliqua suffragiorum solemnia tum in conuentibus Electorum, Deputatorum Imperii, Visitorum Camerae; (o) tum quoque in circularibus, denique & in statuum prouincialium diætiis. (p) *Iustitiæ* in iudiciis Imperii *administratio* pari vota ferendi modo peragitur. In camera imperii Præses (der *Cammer-Richter*) & Assessores per vota, causis ab illo distributis, ab his vero haud obiter examinatis, sententiam dicunt singuli, nullo habito personarum respectu, nec ex affectibus (q) sine turbis & interpellatione reliquorum libere, & secreto, habitis consultationibus, donec dein *sententia*, quæ tamen per reuisionem actorum a Visitoribus emendari potest, enascatur (r). Eadem ferme ratio est suffragiorum, quæ in *iudicio aulico Cæsareo* solent proferri, ut tamen quandoque iudicium suspendant. Sententiam enim, accedentibus interdum rationibus politicis, non pronunciant, sed causam cum *voto* (mit einem *Gutachten*) ad Cæsarem referunt, a quo expectandum est, quid & quo modo sit concludendum. (s)

§. XVIII.

(l) A. B. c. 19.

(m) A. B. c. 4. §. 2.

(n) A. B. c. 2. §. 3.

(o) BENDERVS *de reu. conclus.* 12. n. 22. *Ord. Cam. P. 1. 2. 50. Für-ter und zu 2c. Recess. Imperii An. 1555. §. Und im Fall. vers. Alsdann sollen die Chur-Fürsten.*(p) De ordine & modo suffragia ferendi & consultandi in his diætiis HERTIVS *de Consult. legibus & iudic. in spec. Imp. Rom. Germ. rebusp.* §. 10.(q) A quibus omnes, qui de rebus dubiis consultant, vacuos esse decet. SALVSTIVS in *Catil.* c. 51. pr.(r) GOLDAST. *Reichs-Sag.* Tom. I. p. 206. Tom. II. p. 296.(s) VFFENBACH. *Vom Reichs-Hoff-Rath* c. 14, 15, 16, 17. OLDENBURG *π* *Iur. publ.* L. 4, c. 75.

§. XVIII. Locum quoque sibi vindicant vota in Suffragio-
 causis dirimendis, quas vocant *ecclesiasticas*, siue de ipsa ^{rum ratio ha-}
doctrina, siue de *disciplina* & externa ordinatione quæstio ^{betur in cau-}
 moueatur. Frequentior diuinam veritatem proponendi & ^{sis ecclesiasti-}
 excutiendi ratio ab antiquo ad concilia, cum *œcumenica*, tum
particularia delata est, sententiæque dissentientium anti-
 stitum sub examen vocatæ &, pro more seculi decisæ sunt. (t)
 In curia Romana conclaue seu consistorium pontificis in-
 troeuntes, summi sacrorum apud catholicos directores,
 quid e re ipsis videatur circa propagandam & amplifican-
 dam fidem, circa stabiliendam pontificis auctoritatem alia-
 que per suffragia exprimunt, pontifice decisionem facien-
 te. Seculares principes autem in suis consistoriis supe-
 rioribus & inferioribus, causas ad hoc forum spectantes,
 suffragiis consiliariorum & assessorum submitunt, vt in
 aliis iudiciis moris est. Per vota non minus procedi vi-
 deas, quamuis vt plurimum *occulta*, scilicet per schedulas
 (u) in electione personæ idoneæ ad dignitatem vel
 fraternam societatem ecclesiasticam, vbi seruata forma
 canonica in cap. *Quia propter 42. X. de Elect.* determina-
 ta, Scrutatores singillatim vota cunctorum diligenter ex-
 quirunt, quæ in schedulas scripta dein produnt promptissi-
 me in communi publicanda, nulla prorsus appellationis ob-
 staculo interiecto, vt is collatione habita eligatur, in quem

C 3

omnes,

(t) Non semper ordinate in his comitiis sacris actum. Clamori-
 bus sæpe suffragia data, & dissentientes vociferationibus supera-
 ti, vt docent acta conciliorum. De *libertate* sententiam suam
 dicendi imminuta plura adferri possent documenta, si id ratio in-
 stituti ferrer. Coeterum vbi de fide quæritur, suffragia *maiora*
 non sufficere ostendit DN. PRÆSES *de iure eccles. Prot. L. 1. t. 1.*
 §. 44. *seqq.* vbi quoque ostensum, quo sensu hæ causæ *decisionem*
 admittant proprie dictam. Conf. HILDEBRAND *hisor. concil.*
in proem.

(u) Vid. *spec. statutz. Capit. Bonon. de eo. cl. l. LXIV.*

in causis ciuilibus.

omnes, vel maior & sanior capituli pars consenserit. (x)
 §. XX. Par est in causis ciuilibus ratio, cum constet inter omnes, in quavis republica, vbi iustitiæ litatur, in ius inquiri, vt suum cuique tribuatur, non vnius arbitrio, sed plurium deliberationi, consiliis & effatis rem committi. Subditorum lites ad principem delatæ, ad collegia seu Dicasteria, vbi sunt componendæ per vota ministrorum, remittuntur, & in facinorosos vbi inquiritur, pœnam suffragantes constituunt omnes. In camera principum imperii, seu *redituum collegio*, vt nervus rerum gerendarum vel conseruetur, vel augeatur, consultationes in vniuersum suscipiuntur, colliguntur. Probationem fusioem subnectere dictorum superuacaneum duco, quæ ex cottidiana experientia sat abunde cognoscitur.

in militariibus.

§. XXI. In causis militaribus & bellum concernentibus idem consultandi per vota modus obseruatur; nam in aggrediendo hoste, in propugnaculis defendendis, in vrbibus obsidendis conveniunt summi duces in commune consultando, quid suscipiendum, quidue omittendum. Notatu digna deliberandi ratio Mareschalli de TVRENNE inter epulas, quibus iussit primarios militum duces interesse ex recensione ROGERII BVSSI RABVTIN (y), quam cum episcopi authoris huc inferere haud iniucundum fore arbitror: *Turenne nous remena tous diner chez lui, ou il nous demanda nos sentimens sur l'attaque des ennemis en matiere de conuersation; car il ne tenoit jamais conseil de*

(x) Vid. CASTELLVS de Elect. c. 1. n. 1. SVAREZ. Tom. IV. de relig. tr. 8. L. II. c. 5. FRANCISC. PETR. MARIA PASSERINVS de elect. canon. c. VIII. §. 6. De ritu suffragiorum ferendorum in electione pontificis agit AVTOR anonymus in tr. quem inscribit, *tableau de la cour de Rome. P. I. c. 3. 4.*

(y) Vid. *Memoires* Tom. II. p. 103. de l'année 1657.

de guerre. Il n'y en eut pas un, qui ne luy dit, qu'aprez la marche, que nous venons de faire, & le bruit, qui couroit dans l'armée, que nous étions venus combattre les ennemis, il nous sembloit, qu'on étoit engagé, de le faire, & que, quoy qu'il les trouvât autre part, qu'il n'avoit cru & mieux postes, la chose n'étoit guere plus difficile: qu'il pouvoit faire deux ou trois attaques, & cependant leur dérober le passage de la riviere plus haut ou plus bas, qu'eux. Dans ce moment le Comte de Ligneville entra dans la chambre, & le Marechall luy ayant dit le sujet de la conversation, Ligneville luy repondit, qu'il ne pensoit pas, qu'il y eut d'autre parti à prendre, que celui de combattre. Tout cela n'ébranla point le Marechall, parce qu'il avoit la confiance, qui devoit avoir en sa propre capacité, & loin, de luy faire changer de dessein, il me commanda sur l'heure de retirer la Garde de Cavallerie. (2). Nec inter Germanos inusitatum in rebus maioris momenti, aut quæ officiales primi ordinis concernunt, eiusdem vel maioris dignitatis viros, siue nostræ vel alienæ militiæ adscriptos, constituto Præside, in concilium cogere, quo factores proponitur, quæ sub incudem venit, vota a Præside colliguntur, & sententia, cuiuscunque etiam sit tenoris, publicatur & vocari solet: Ein unpartheyisch Kriegs-Recht. Quæ

(2) More antiquorum Germanorum egisse videtur TVRENNIVS, quippe qui teste TACITO de reconciliandis inuicem inimicis & iungendis affinitatibus & adsciscendis principibus de pace denique ac bello plerumque in conuiuiis consaltabant, tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Ne hoc Germanis tantum solenne erat; plures alii populi idem in more positum habuere, vt docet STVCKIVS L. III. antiquitat. consuiual. c. 19.

Quæ vero minoris ordinis milites tangunt causæ, in dicasterio militari (Ein ordinar Krieges-Recht) discutuntur. Mandato Chiliarchæ inchoatur, & Dux militum (Der Major) Capitanei duo, duo Locumtenentes, duo Signiferi, duo dicti Sergeants, duo Corporals dicti, duo Liberi (Gefreyten) &c. duo milites gregarii, quorum bini loci voto gaudent vno, conueniunt, prælectis articulis iuris militaris, præstitoque iuramento & statu causæ cognito, bini consultant & mente conformes redeunt sententiam exposaturi, vt dein ex maioribus constet, quid & in quo concludendum. (a). Alia est ratio des Stand-Rechtes, cum ob moræ periculum prompta aduersus transgressores executio necessaria. Iubente tunc primario Duce iustitarius bellicus, (Der Auditeur) qui primum ei occurrunt Duces auctoritate primarii in circulum vocat, assumpto in medium reo, proposito a Fiscali bellico (dem Gewaltiger) facinore, & breuiter audita rei defensione conclusum ex votis prolatis a Generali rati habendum formatur.

Norma Suffragiorum.

§. XXII. Suffragandi actum non, nisi ab *homine* exerceri ex supra dictis claret, hoc est, a causa *rationali* & *ciuili*, cuius officium est, omnes actiones, morales præcipue, quemadmodum *rationi* rectæ originem debent, secundum eius præscriptum dirigere, & quatenus *ciuiles* sunt, ciuilibus regulis metiri & ad easdem componere. Neque enim *pro arbitrio libero* & nullis constricto vinculis sententiam dicere conuenit, cum iudices & qui collegiis illustrioribus interfunt, cognitum habere debeant, se non esse *arbitros legum*, sed *ministros*, rationibus reddendis obnoxios, nec *libertatem suffragiorum* huc extendendam esse, vt fiat præsidium licentiæ effrenatæ, & affectuum propriorum propugnaculum.

§. XXIII.

(a) Conf. Gochaisches Kriegs-Recht Art. XVIII. §. 6. 7. excell. DN. LVDOVICI Von Kriegs-proceß.

§. XXIII. Videlicet *recta ratio* primum sibi hic ven- Recta ratio,
dicat locum, cum ad hanc etiam leges ciuiles, ritus, ce-
remonia, & quæ sunt reliqua, collineent, & inde prima-
rio interpretationem suam capiant, adeoque conueniens
sit, vt eam pro vnico & primario principio in suffragio
ferendo cœteris paribus agnoscant iure meritoque. Suum
qui vnicuique tribuit, qui neminem lædit, id agit, ad quod
ducit superius laudata ratio bene formata, Qui in suffra-
giis ferendis hanc normam abiiciunt, in tenebris vt pluri-
mum versantur, nec certam, constantem & ratione con-
sonam ferre possunt sententiam, incertis volutantur pro-
cellis, & denique plus opinionibus edoctis, quam rei veri-
tati inserviunt. (b)

§. XXIII. In hoc leges ciuiles plerumque funda- Leges positi-
uæ ciuiles v-
niuscuius-
que Domini
territor.
tæ sunt; quæ tamen pro diuersitate temporum, & inde
secuta status ratione, pro loci, populi & imperantis in-
dole. priuatas causas interdum varie determinant. Hæ
quamuis rationi haud raro contrariari videantur, reuera
tamen, inspectis rationibus cuique ciuitati propriis, amice
cum ea plerumque conspirant, vt ius rectæ rationis iis,
qui *rationem* sequuntur, semper idem manere videatur.
Neque enim principia iuris naturæ semper quæuis pro ra-
tione præsentis status tam accurate determinant. Plura
specialiorem determinationem ratione *loci, temporis, mo-
di, formæ, subiectorum*, similiumque circumstantiarum de-
siderant, id quod per leges ciuiles princeps explicare &
determinare solet. Leges ciuiles igitur cuiusuis domini
territorialis eum latæ in finem, vt *norma specialior* sint, ad
D quam

(b) Secundum communem opinionem esse iudicandum censuere ve-
terani iuris interpretes, vt iudex litem suam facere dicatur, si
ab hoc idolo discesserit. Ast vero, quæ sub hac sententia incom-
moda latitent, ab aliis iam probatum datum. Vid. ZIEGLER in
Dicastico seu de officio iud. c. 39. § 40.

quam vota componenda, quod & in Scabinatibus obseruari & iure canonico approbari videas: (c) adeoque non erit liberum, iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas. (d) *Mores & consuetudines* regulam post leges scriptas suppeditant; nam, pro iure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, obseruari solent. His denique modus suffragia ferendi præscribitur, qui, licet arbitrarius sit, ordine tamen & decenter fieri debet.

Finis suffra-
giorum.

§. XXV. Ideo autem iurisdictio non vni, sed pluribus in collegium conscriptis demandata est, vt, cum tot negotiis euoluendis, perquirendis & expediendis vnus non sufficiat, (pluribus enim intentus, minor est ad singula sensus) alter alteri cooperatione succurrere valeat: dein vero, vt errori, iniustæ iuris ad factum applicationi, ex affectuum præfractiono impetu, timore, aliisque, quibus vita humana circumscripta est, vitiis prouenienti, obuiam eatur. Nam fieri potest, vt, vno iudicante, in cognoscendo omnes circumstantias, quæ tamen iuris applicationem mutant, non satis perspectas habeat, vel in ipsa iuris interpretatione erret, vel etiam in satis perspecti iuris applicatione fallatur. Pluribus igitur cooperantibus, quod alteri deest, alter supplet. (e). Non permittit hominum fragilitas, vt rebus præcellat in omnibus vnus, ac in cognoscenda specie facti

(c) C. 3. dist. 4.

(d) L. 33. de Legibus.

(e) Sed & aliæ rationes politicæ sunt non negligendæ. Audiamus SALVSTIUM ad Cæsar. Orat. II. *Ego ita comperi, omnia regna, ciuitates, nationes vsque eo prosperum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrumpere, post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita.* DIO CASSIVS L. VIII. refert, Octavianum Cæsarem inter coetera mandata, quæ Tiberio suggerebat, & illud dedisse, vt multorum consiliis vteretur.

Et si propositi plures oculi plus quoque vident, & si alia vis interna aut externa veritatem iustitiamque impedire velit, plurimum sententia per vota prolata huius mali medela est.

§. XXVI. Patescit ex haftenus dictis, quid Veritas & iustitia, maxime circa sententiam proferendam in censuris, sum veniat, si salus reipublicæ, veritas & iustitia in iudicio primum tenere locum velit. *Dans les avis & les conseils, qu'on donne aux Princes, toute sagesse, toute prudence, toute politique, qui n'a pas pour principe & pour fondement la iustice & la verité, que le Prince doit faire regner, & qui font son affaire, son honneur, sa gloire blessent le devoir des ministres. Ainsi tous les avis & tous les conseils opposés à la verité & à la iustice, soit pour menager la fortune de ceux, qui les donnent pour favoriser quelque passion, ou quelque intérêt ou d'eux, ou de leurs proches, ou de leurs amis, ruinent les fondemens, & violent les regles essentielles de la conduite des Princes, dont Dieu veut, qu'ils puisent les maximes dans l'esprit de sa loix, comme dans la source de la sagesse, des forces & des conseils, dont ils ont besoin, & ceux qui donnent des conseils sur d'autres principes ne sauroient, que s'en attirer les mauvaises suites & la vengeance, que Dieu prepare à une telle prevarication: inquit author du Droit public dans son ordre naturel. L. I. Tit. III. Sect. 2. §. 2. Scilicet: Collegia a maiestate ad negotia reipublicæ publica & priuatorum curanda constituuntur, instructa viris iusti atque iniusti scientiam pollentibus, præscripta norma seu legibus certoque statuto iure, vt unicuique in eo integrum sit, suam de re concipere sententiam libere, &*

libere conceptam libere quoque proferre. Quam libertatem generaliter *libertatem suffragiorum* in collegiis appellare placuit, quæ primarius huius dissertationis scopus est.

Descriptio
libertatis
suffragiorum

§. XXVII. Libertas hæc suffragia ferendi in collegiis est potestas seu facultas actiua, qua a maiestate in collegiis constitutus iurisque peritus causam propositam probe examinatam & perceptam iuxta normam præscriptam æstimat, & quid iustum aut iniustum, quid æquum aut iniquum circa illam videatur, remotis ambitionis, voluptatis atque avaritiæ stimulis, & ex his prouenientibus præiudiciis, decenter exponit, ut iustitiæ, (f) conscientiæ suæ totiusque reipublicæ saluti consulatur.

Subiecti re-
quisita gene-
raliora.

§. XXVIII. Generaliter in eo, qui idoneum suffragium ferre intendit, exigitur, ut sit *recta & sana ratione* præditus, id est, cujus intellectus facultatibus percipiendi, diiudicandi & ratiocinandi instructus: a teneris genuina Numinis cognitione piaque & religiosa eius veneratione (g), bonarum artium, iustitiæ in primis scientia imbutus: ut a prauis atque perniciosis principiis liber, sapientiæ salutaris studiosus, verum a falso dignoscere, iustum ab

(f) Iustitiam namque colimus & boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes: L. I. de I. & I.

(g) La quelle ét le fondement des autres & les comprend toutes; car, si la crainte de Dieu ét un devoir commun à toutes personnes de toutes sortes de condition, personne n' y ét plus étroitement obligé, que ceux, qui, tenant la place de Dieu au dessus des autres, à luy rendre compte de l'usage, qu'ils auront fait du pouvoir qui leur a confié. Vid. Le Droit publ. dans son ordre naturel. L. II. Tit. 4. Sect. 2. Recte SALOMON Prov. XII. Consilia impiorum fraudulenta; sicuti enim ex sententia LVTHERI omnino verum est: Daß ein frommer Jurist eines Landes Heyland sey; ita pessimi sunt reipublicæ iudiciorumque detrimenta & dedecora insignia, conf. COMINÆVS L. II. c. 6.

ab iniusto separare valeat: qui sciat, prudenti iudicio cuncta æstimare, consilium sanum proponere & probatam sententiam firmare. *Qui n'êt pas bon entendeur*, inquit GRACIAN (h), *ne peut pas être bien entendu*.

§. XXVIII. Specialius requiritur porro, ut facultates istas naturales iustitiæque studium in id vnice vertat, quod principis & publici, cui inseruit, saluti conforme, quod in qualibet republica iustum, & in collegio tanquam canon & regula introductum est, attendendo maxime mentem legislatoris, an extendenda, an restringenda (i). Sic consiliarius Imperii aulicus leges Imperii fundamentales, ordinationes cameræ & iudicii aulici, Imperii matriculam, ius ciuile & canonicum, priuilegia statuum cognita habere debet (k). Quomodo enim fieri potest, ut normatum seu actiones ciuium in republica ad normam examinet, & ex conuenientia vel discrepantia probet vel damnet, limitesque transgredientes ad viam reducat consiliarius, qui ipsam normam nescit, aut qua eundem via, ignorat (l). Ridiculum certe, in omnibus negotiis meram naturalem æquitatem, & quam sibi quisque finxit, *cerebrinam iustitiam* pro norma constituere velle, vbi iam ipsa natura ex mutatione aliqua morali aut physica aliam status rationem aliamque iuris applicationem constituit. Non vna eademque via vbiuis nos ducit: diversa sæpe & recte itur ad locum, quam nobis præfiximus. Huius normæ satis gnara gens Græciæ iuramentum a senatoribus &

D 3

iudi-

(h) *Homme de cour* Max. 25.

(i) L. 19. *ad exhib.* L. 30. *de Legibus*.

(k) *Ord. Aul. Ferdin. III. Tit. 1. §. 15. Tit. 5. §. 21.*

(l) Sicuti enim teste CICERONE L. I. *de orat.* c. 82. *ad consilium de republica dandum caput est, nosse rempublicam*, ita ad suffragia idonea de causis emergentibus danda caput est, nosse leges, iura patria, & mores particulares.

iudicibus exigebat, vt legis reipublicæ ante omnia rationem in suffragiis haberent. Iurabant enim: *secundum leges consulam. Sententiam feram secundum leges. Optima quæque consulam. Ius dicam de iis, de quibus actio est, atque sententiam feram secundum leges in iis, de quibus legibus cautum est, de quibus vero legibus non est cautum, quam iustissime potero* (m).

Fundamentum ex iure a principe concessum.

§. XXX. Securitatem publicam & singularem auctoritatem accipit hæc *votorum libertas* ex iure, quod princeps illi confert, quem ad iuris administrationem rite denominat, vocat, in collegium introducit & confirmat. Hæc facultatis a maiestate collatio recte pro fundamento, eoque magis proprio, laudatæ libertatis suffragiorum constituitur, cum sine hoc fulcro nullam efficaciam habeat. Neque sufficit, ad collegium esse admissum, quod & sine *suffragio* fieri potest. Differt enim multum, *collegii membrum esse & suffragandi ius habere*; illud sine hoc, hoc vero sine illo vix esse potest. Collineat huc *l. s. de mun. & honor.* qua cautum, ante XXV. annum nec Decuriones creari vel creatos suffragium in curia ferre. Similiter *L. 6. §. 1. de Decurion:* ibi: *interim suffragium inter cæteros non ferunt.* (n) Sunt & alia, quæ quidem vel maxime necessaria, absque illis vero nec ius votorum, multo minus libertatem eorum inuoluunt (o).

§. XXXI.

(m) Ex POLLVCE *L. VIII. c. 10.*

(n) Vti & vocatio nuda ad collegium vel comitia per se suffragandi ius inuoluere non potest. vid. LYNCK. *resp. 169. n. 65.* in causa iuris sessionis & suffragii alternatiui in diæti Imperii circulatorum aliorumque inter Electorem Saxonie & Administratorem capituli Numburg: Mauritiæ Wilhelmi agitata: *Nacht das bloße Ausschreiben keinem Besitz des Stim-Rechts/ sondern die session und votum.*

(o) Sic etiam in collegiis hodie dantur *Assessores honorarii*, alicubi *Auditores* dicti, qui iure suffragiorum destituuntur & in hunc vnice finem deliberationibus publicis interfunt, vt tritura forensis rationem addiscant.

§. XXXI. Quid ratio hac in re dictitet, quidque in iure nat. lex naturæ præscribat, ex doctrina de *sermone & officiis* circa quærendum. eundem hauriendum. Sermo, prout natura & socialitatis ratio exigit, adhibendus est, maxime in aliorum hominum commodis promouendis & damnis auertendis, ita quidem, vt animi nostri sensa signis liquidis sermoneque recepto significemus. Quoties aliorum non interest, nec alii ius perfectum allegare possunt, nos loqui vel animi nostri sensa pandere, nostra autem interest tacere, toties tacere licet; multo magis idem licet, si aut silentium, aut veritatis dissimulatio in aliorum utilitatem cedunt. Quæ cum ita sint, ex natura & officiis summi in republica imperantis, cuius vices in administrandis subditorum negotiis & attribuendo suum cuique ministri sustinent, concludo: Ministri vi *perfectæ obligationis*, a Principe illis impositæ, ciuium salutem per rectam iustitiæ satis cognitæ administrationem tueri & damna auertere tenetur; ergo & quod sua sponte inde fluit, animi sensa verbis claris, liquidis atque perspicuis exprimere tenentur. Quid autem aliud est, animi sensa signis liquidis sermoneque recepto significare? quid est aperte loqui, remota omni simulatione & signis haud alienis uti? quam *libertate* in suffragiis ferendis uti, prout leges præscriptæ id postulant. Id ipsum enim officium sanctissimum & arduum, quod assessores iudiciorum sustinent, eos obligat, stringit in conscientia, & vi iuramenti adigit, vt sine timore, adulatione, & studio partium suffragium in quacunque causa ferant, hoc est, *libere*, cum libertas non aliunde, quam ex *timore, gratia & adulatione* impediatur. (p)

§. XXXII.

(p) *Adulationi fædum crimen inest seruitutis* ait TACITVS L. I. *bi-*
stor. & generalius SALVSTIVS Orat. II. *ad Caesar.* *Vbicunque*
gratia, timor, voluptas, vera consilia corrumpere, post paulo im-
minutæ opes, deinde ademptum imperium &c. De curiæ Romanæ

in iure diui-
no.

§. XXXII. Cum libro rationis concordat *reuelationis codex* binis inprimis locis. Alter est *Deuter. XVI. v. 18. 19. 20.* *Iudices constituito, qui iudicent populum iudicio iusto, ne peruertito iudicium, ne accipito personam, neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum & perueritit verba iustorum* (id est, libertatem turbat) *iustissimam iustitiam sectare &c.* Alter vero occurrit *II. Paral. XVIII. v. 7,* ubi admonentur iudices, *ut dignos se, quam præ se ferunt imaginis summi iudicis, sistant, quippe apud quem non est iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumptio muneris.* Id quod si verum est, merito quoque omnis *προσωποληψία*, aliaque vitia & quæ genuinam libertatem suffragantium impediunt, in sententiis ferendis abesse debent.

in iure civili.

§. XXXIII. Corpus legum ciuiliū euoluentes, ubique, ubi de *officio magistratus* agitur, ibi quoque agi de *libertate & iustitia* in iudicando observanda, deprehendent. Iniungit Imperator iterum iterumque, *ne aliter iudicent, quam legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. pr. Instit. de offic. iud.* Id scilicet generationi leges desiderant, iubent, urgent, ut iudicans in sententia sua proferenda neque auctoritatem aliorum, neque mentem dissentientium sequatur, neque propter largitiones vel amoris aut odii causa sententiam fauorabiliorem aut iusto deteriore dicat. Ita quoque legibus XII. Tabb. cautum fuisse CICERO de legibus L. III. prodidit: *Magistratus donum ne capiunto neue danto, neue petenda, neue gerenda, nene gesta potestate. Neque enim excandescere aduersus eos, quos malos putat, neque pretibus calamitosorum*

mutata & sublata libertate sub Imperatoribus pessimis ita censuit PLINIVS II. Lic. 8. Epist. 14. *Prospeximus curiam, sed curiam strepidam & elinguem, cum dicere, quod velles, periculosum esset.*

rum in lacrymari oportet. l. 19. §. 1. de offic. præf. Etenim excitati affectus exercent dominium in rectam rationem, & suffragiorum ferendorum libertatem prorsus tollunt; id autem non est constantis & recti iudicis, *cuius animi motum vultus detegit. cit. l. 19.* Satiùs existimat VLPIANVS, vbi per naturalem inprimis instinctum voluntatis in sequiorem partem metuenda inclinatio, abstinere penitus; *Qui iurisdictioni, inquit, præest, neque sibi ius dicere debet, neque uxori, vel liberis suis, neque libertis vel cæteris, quos secum habet: l. 10. de iurisd. Puris insuper manibus uti iudices iubentur a D. IVSTINIANO in Nov. XVIII. præf.* id est, ne muneribus onusti munus suscipiant, & a iusto alienam sententiam exortam propalent. Quis non videt, conatum & studium imperatoris remouendi ea a foro, quæ *sententiarum & suffragiorum libertati* aduersantur?

§. XXXIII. Probata inprimis atque recepta est in in iure pu-
nostro imperio hæc *suffragiorum libertas*, vt in diætâ vni- blico.
uersali, cui status non vt *consiliarii nudi*, sed tanquam prin-
cipales interfunt. LIMNÆVS *enucleat. L. II. c. 19.* *Vota*
sua, inquit HAGEMEYER *de comit. c. 5. p. 24. in singulis*
collegiis aperto capite & stantes, multa sua libertate & cæ-
terorum silentio exponunt. Eadem libertas in imperii dica-
steriis maxime floret vigetque, legibus fundamentalibus,
ordinationibus inprimis huc vergentibus. Sic in *ordin. iu-*
dicii aulici FERDINANDI III. Tit. I. §. 5. expresse caue-
tur: *Sich allen ungebührlichen Anhangs und Partheylig-*
keit, die entweder unrecht, oder ihrem Amt hinderlich, ent-
halten, und ihr Amt und die liebe Gerechtigkeit mit Fleiß,
Ernst, Tapffer- und Aufrichtigkeit, wie es beherzten Leuten, und
welche die iusticiam eysrig lieb haben von Gott zustehet und ge-
bühret, handeln, sich keiner partis ungebührlich, auch keine Ver-
ehr- und Schenkung annehmen &c. *ib. §. 17.* Auf daß sie
E
frep

frey und ungescheuet und ohne alle Gefahr, allein der puren lautern Gerechtigkeit gemäß männiglich in allen Sachen ein unparcheyisch Recht sprechen mögen. *ic.* Similiter *Tit. V. §. 3. cit. ord.* Es soll auch aus unsers Præsidenten Erlauben und Befragen im referiren keiner dem andern vorgreifen, oder einreden, sondern einer den andern ruhig und fleißig hören. *eod. tit. §. 8.* Unser Præsident soll auch daran seyn, daß ein jeder aus unsern Rätthen seine Stimme anders nicht, denn in seiner Ordnung und auf vorgehende Frage sein, des Præsidenten, geben, einem andern im votiren nicht vorgreifen, noch in die Rede fallen *ic.* In *ordin. cameræ tit. X. §. 15.* Ferner soll auch der Cammer-Richter die Assessoren in relationibus und votis nicht hindern, und darneben treulich Aufsehen haben, daß die Beysizern in ihren relationibus fleißig hören, keiner dem andern in seine Stimme rede *ic.* Porro *Tit. XIII. §. 1.* An solcher (Verfassung eines gerechten Urtheils) sollen sich die Beysizere weder Furcht, Bedrohung, Gewalt, Befehl, Geschäfte oder andere verhindern lassen, sondern männiglich, wes Würden oder Stand der sey, ohne einige sondere affection, wie gerechten Richtern eignet, bey und vermöge ihrer Pflicht gleichmäßig und billig Recht sprechen und mittheilen. Sancta hæc libertas diuturna consuetudine huc vsque mansit illæsa & non interrupta.

Exempla 2-
pud Græcos.

§. XXXV. Græci iudicia noctu & silentio in *Areopago* tractari soliti, primo, ne dicentis vllam apud se haberent rationem, rein nude sine procemio, nec habito vllō personarum respectu audituri; deinde, ne interruptionibus inter disputandum fieri solitis vnus alterum interpellaret, & a semel concepta sententia dimoueret. Nec vna fuit *taciturnitatis* ratio; nam & reum præterea respondentem audiebant attentius, iudiciorumque secreta nunquam euulgare solebant, tabellaresque edebant sententias, ne ex maioris authoritatis, ætatis aut eruditionis viri, qui
prior

prior sententiam dixisset, præiudicio ab opinione sua discederent, aut, quod multi solent hodie, idem ad idem responderent. LUCIANI verba sunt: (q) *Quid globuli ænei, quid linei, quid fabæ, quid conchæ, quid calculi perforatus & solidus Græcorum?* id voluerunt, ut quisque suam libere ediffereret sententiam, nullis præiudiciis deprauatus. Accedit Græcorum lex magistratui præscripta, quod si prytanes secundum legem præscriptam senatum non habuerint, pariter, si proædri non retulerint secundum ius & æquum, singuli Prytanes M. Drachmis mulctantur. Hic erat iurisiurandi tenor, quo magistratus obstringere moris erat: *nulla munera recipiam, audiam accusatorem & defensorem ex æquo sine affectibus & personarum acceptione.* DEMOSTHEN. in Orat. κατὰ τιμοκρατίας. Huc pertinet execratio præconis, qui cum diris deuouit, qui muneribus acceptis ad rempublicam accedere & pro conditione ausus est verba facere: *hunc dii cum gente & familia male perdant.* DEMOSTHEN. in Orat. περὶ παραπροσβείας. Hæc libertas Græcorum cuius priuato concessit, ut ipsi esset integrum, senatum adire, & quod sibi bonum videbatur, consulere.

§. XXXVI. Causæ, quibus ratio libere suffragia ferendi, videtur impediri, plures sunt; interim, qui veræ sapientiæ defectum, rei propositæ ignorantiam, rationem status, peruersam sæpe, metum mali inde prouenturi, adulandi studium & προσωποληψίαν aliaque infra referenda

Incommoda
libertatis
suffragior.

E 2

vicia

(q) Apud DIONEM L. LII. Hoc ipsum Mæcenas Augusto suasisse, *In causis grauioribus sententias non palam rogabis, nam amici suis fauentes parum libere quid sentiant, pronuncient, sed in tabellas eos scriptos ad te solum, ne cui alii innotescant, perferri iube, & lectos etiam statim deleri.* Ita enim verum sensum cuiusque maxime cognoscas, si eam illi a nomine alio cognitum iri persusum habebunt.

vitia huc referunt, non prorsus aberrant a scopo. Præterea nec forsan defunt rationes, quæ libertatem hanc magis dissuadere, quam commendare videntur. Atque de his quidem duobus capitibus nunc agendi animus est.

Degenerat in
licentiam.

§. XXXVII. Quod igitur ad caput postremum, cuius modo mentionem feci, attinet, fere huc redeunt, quæ hanc *libertatem*, quam propugno, dissuadendam iudicant. Quid est, forsan aiunt, qui insidias libertati struunt, quod tantopere commendet libertatem suffragiorum? hæc ut plurimum merus prætextus est, degenerat in damnosam licentiam adulationemque, (r) ansamque præbet cerebrinæ iustitiæ; inde vero vim patiuntur genuinæ leges, ubi ex suo arbitrio cuncta æstimare licet. Ita enim humana comparata est indoles, ut ad libertatem nullis plane circumscriptam legibus proclivis, limites sanæ etiam rationis, vi deprauatorum motuum euertere, spreteque norma *pro lubitu* sub prætextu *libertatis* agere tentet, adeoque vagis & vanis excursionibus in peruerfas trahatur partes; sibi talem normam effingit, quæ, cum ex corrupto *veri & iusti* sensu proveniat, deprauatas veræque iustitiæ contrarias reddit, quascunque etiam talis homo suscipit, actiones. Quid quod in ipso *libertatis* usu semina sparguntur discordiæ (s), qua in republica nil pericul-

Discordiæ
nascuntur.

(r) Exemplum idoneum præbet ATTEIVS CAPITO servilis quidem ingenii Ictus, sed *libertatis* speciem in suffragio ferendo præse ferens. Sic enim TACITVS L. III. *Annal.* c. 71. *Ennium equitem Rom. maiestatis postulatum, quod effigiem principis promissuum ad usum argenti vertisset, recipi Caesar inter reos noluit; palam aspernante Atteio Capitone quasi per libertatem; neque enim tantum maleficio impune habendum; Sane lentus in suo dolore esset; Reipublicæ iniurias ne largiretur.*

(s) Sunt homines ad dissentiendum admodum proclives; quidam ad studio agunt, ut sanctorum sententias aliorum contradicant, ut ait TACI-

riculosius. PATRICIVS *de rep. L. VI. tit. 6. nil melius rei-publicæ, quam unio, nil periculosius, quam divisio* (t). Dum enim in collegio alter ab altero sententia discrepat, tacito alterum aut ignorantia iuris, aut neglectæ in expendendis singulis facti circumstantiis, industriæ, vel, quod magis est, malitiæ in adplicando iure ad factum incusat, quod nemo non ægro feret animo. Sequuntur rixæ, calumniosa verba, dissidia summa ad euertendam iudiciorum sanctitatem. Dein, quid iuvat, sententiam proferre libere, si quis frustra se eam prolaturum sentiat, vel, quod Principis placitum aliud iam decreuerit, vel, quod maiora iam adsint, ut, quod libere dedit suffragium, nullius sit momenti, atque potius aliorum odium metuendum, reliquis ingenii contumacis notam, politico indignam, ipsi inurendi occasionem arrepturis. Nec adferam alia mala & incommoda, quæ libertatem suffragiorum sæpe concomitantur (u).

Inutilis est, vbi Princeps vel maiora aliud iam decreuerunt.

§. XXXVIII. Hæc vero incommoda & mala incru-
stata seruitutem suffragiis obtrudere nullo modo queunt. Refutatio:
An, quod *libertas* facile degeneret in *licentiam*, illa extirpanda? an, quod sit *per accidens*, statim trahendum ad consequentiam? an, quod a malitia pessimæ notæ hominis provenit, virtutis euertit tramitem? an abusus vnquam

E 3

TACITVS *Histor. L. 1. c. 39. exemplo Pæti, qui, ne aliena sententia indigens videretur, in diuersa ac deteriora transibat, teste eod. L. XV. Annal. c. 10. Quæ non ergo mala imminere possunt ab his, qui, ut IDEM L. 1. Histor. c. 2. ait, consilii, quamuis egregii, quod non ipsi offerunt, sunt inimici.*

(t) Exemplo Laconis & Virginii, consiliariorum Galbæ, qui factionibus suis eius interitum procurarunt.

(u) Senecæ nimia libertas exitio fuit, postquam Nero *sapius libertatem eius, quam seruitutem expertus est*, ut ait TACITVS L. XV. *Annal. c. 61. Taceo alios viros egregios, qui ob libertatem sentiendi, vtut optimam intentionem habuisse videantur, male habiti sunt.*

quam tollit sanum rei vsum? Fugiat tribunal, qui pravis moribus, ambitioni, adulationi, voluptati, avaritiæ fræna iniicere impotens est; quomodo in libertate vivere is dici potest, cui affectus dominantur? *Falso*, inquit TACITVS L. X V l. *Ann. libertatis vocabulum obtenditur ab iis, qui priuatim degeneres, in publico exitiosi, nil spei, nisi per discordias habent.* Tale libertatis subiectum nec in hac dissertatione, nec in collegiis locum inuenit. Officio cessante, cessat ius ministri, vincula, quibus constringitur, rumpentis nimia licentia & commutantis personam ministri cum magistro legis & legislatoris. Absit, vt laudata libertas ansam cerebrinæ præbeat iustitiæ, vt potius validum aduersus eam ab eadem remedium petendum, quo dato reliqui, vi libertatis sentiendi verum ius sequi liberum habent, relicta illegali mente atque sententia iniqua. Ad alterum quod attinet eadem fere est ratio, cum *discordiæ* non nisi per accidens ex libertate fluant. Neque vero minister principis, cui animus est constantia & grauitate munitus, ægre feret dissensum collegarum, quem, cum nitatur rationibus validioribus, excipit amore iusti, gaudio recti; satis gnarus, omnium rerum habere memoriam, & in nullo penitus peccare, diuinitatis magis, quam humanitatis est. Dein legibus satis prospexere sibi prouidi salutis & tranquillitatis publicæ moderatores, ne rixæ, odiosæ disceptationes, iniuriæque emergant, & quasi signa abominationis in loco sancto ponerentur. (x) Tandem nec irritus labor per regentis

(x) Cauent tutores ingenui salutis publicæ sibi metipsis ab eiusmodi discordiarum & rixarum pestilentiis; quid quod, si priuatas ob causas tales inter se agitari sciant, rectius ad negotia publica accedentes illarum obliuiscuntur ad Aristidis & Themistoclis exemplum, cui ille: *Visne, o Themistocle, inimiciatis paulisper hic depouamus, recepturi eas, si redierimus.* Neque tamen istæ

tis decretum & maiora contradicentium factus in meditando excogitanda & dicenda sententia alias adhibitus quenuquam deterreat. Hic enim de proferendis libere votis, non de prolatis eorumque valore aut nullitate sermo est; ea ratio tanti non est, ut suæ in suffragiis ferendis libertati vincula iniici patiatur, conscientiam animi illæsam conseruaturus æque ac euitaturus reatum culpæ, quo oneratur, qui consentiendo damnosis cæterorum suffragiis author fit malorum inde resultantium. Præterea, cum voluntas hominis meliora & rectiora deprehendens non raro sese mutare soleat, facile eueniet, ut & principis & collegarum voluntas suffragio, euidentissimis & firmissimis stipato rationibus accedat non sine pulico gaudio & emolumento *l. 17. §. fin. de rec. qui arbitr. recep.*

§. XXXVIII. Cæterum, quæ adduxi incommoda eo tantum pertinent, ne, prout dixi, *libertas* mentis suæ placita proferendi in abusum trahatur. Sunt ergo quædam cautelæ obseruandæ, quibus constringi hæc libertas debet, quæque etiam princeps suffragiorum libertati tanquam leges præscribere potest. (I) Ut adhibeantur ad officia publica periti & affectibus haud adeo indulgentes, ut possint & velint idoneum suffragium dare, (y) de quo postulato infra quædam addam. (II) Ea qua fieri potest modestia (z) sine vlla asperioris iudicii aut *πικρίας* specie utendum

Cautelæ circa remouenda incommoda.

contentiones, quæ pro veritate oriuntur, vili rixarum nomine conspurcandæ. MEVIVS *ad ius Lubec. L. I. art. 12. n. 9.*

(y) Vid. DN. THOMAS. *in prud. consult. c. VIIII. §. 7.*

(z) ea moderatione usus est Hephæstion apud CHRISTVM libertatis quoque in admonendo Regem non alius ius habebat: quod tamen ita vsurpabat, ut magis a Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur. Cynica merito est libertas fandi, quæ verecundiæ limites ignorat, quamuis prætextu conscientiae sæpe incrustetur. Iudicio qui pollent, norunt, moderanda sæpe esse, quæ aliis acerba videntur, exemplo medicorum argento pillulas obducentium,

dum in suffragiis ferendis; quod maxime observandum, si a sententia principis aliquid alienum proponendum (a), si, quod dominantibus ingratum, adstruendum; generatim, si veritas dicenda, quæ ut plurimum parit odium. Modus proponendi, multa humanitate & suavitate conditus amaritudinem suffragii nonnunquam mitigat, & facit, ut quod paulo liberius ex necessitate rei dici debuit, animo sedato accipiatur, nec in damnum fideli ministro cedat. (III) Huic proximum est, ut *modus*, quem tum leges, tum recta ratio suffragiis præscribit, temperet *libertatem* fandi & sentiendi. Nec enim, quod iam aliquoties observavi, libertas hæc prorsus soluta est, imo & ipsa legum vinculis & rectæ rationis frenis subiecta, ut tantum ab ea servilis adulatione

ut amarum tegant gustum. Ita quoque olim prudenter egit L. Piso Pontifex nullius servilis sententiæ sponte autor, & quoties necessitas ingrueret, sapienter moderans, ut eleganter TACITVS L. IV. Annal. c. II. Talis modestia & moderatio auctoritatem, amorem & fiduciam ministro conciliat. Optime AMELOT in sr. de la flatterie art. 40. de Pisone ita censet: Si Pison eut toujours contredit à ses collègues, il n'eut pas eu l'autorité de moderer leurs avis, parcequ'ils eussent tous de concert contredit aux siens au lieu, qu'ils se conformoient quelques fois aux leurs.

(a) Cynica illa libertas est, qua, quæ ingrata sunt auribus principum, ingratus proponuntur, & ut plurimum contrarium effectum operantur. Sereno apud TACITVM L. III. vitio datum, quod addiderit quadam contumacius, quam tutum apud aures superbos & offensioni proniores. Les oreilles, ait AMELOT ad hunc locum in tr. de la flatterie p. 64. des Princes ne sont pas accoutumées, à ouir des insolences, ni des reproches. Quand on leur parle, disoit un ancien, il faut se servir de paroles toutes de soye ou toutes de miel: c'est à dire, de termes assaisonnez de modestie, de prudence & de respect. E contrario Lepidus pleraque de suis adulationibus aliorum in melius flexit, neque tamen temperamenti agebant, cum æquabili auctoritate & gratia apud Tiberium vigebat, ut TACITVS cit. loc. loquitur.

latis (b), metus, *προσωποληψία* vel studium complacendi
iis, qui in eodem collegio sunt, remota sint. (III) Inpri-
mis vero *prudētia* opus in rebus arduis, & periculosis-
mis definiendis, ne suffragium ferenti libertas nociua sit,
quem in finem varia consilia a prudentioribus suggerun-
tur (c). Imprudens suffragatio, maxime, quæ *intempe-
stiva* est, præsentī rerum statui haud accommodata, plus
nocet, quam prodest, nec libertas hæc, de qua ago, id
iure suo prætendit, ut sit effrenis, iudicio omni postposi-
to, quo ipso tamen finis haud obtinetur (d).

§. XXXX. His præmissis videamus paucis, quæ li- Impedimenta
bertati obstant impedimenta, quorum alia sunt *interna*, ta libertatis
externa alia; alia *mixta*. Interna, quæ in ipso suffragato- interna.
re & in causa sunt, quo minus suffragaturus animi sensa,
dictamini rectæ rationis legumque accommodata, expone-
F re

(b) Libertas & adulatio opposita sunt, ut bene observat AMELOT
*de la flatterie p. 12. Haïr flatterie, c'est aimer la liberté; haïr la
liberté, c'est aimer la flatterie.*

(c) Mæcenas suavit Augusto, ut in gravius causis sententias
singulorum scripto exigeret, liberiores utique futuras sine alte-
rius gratia aut offensa. Ita vero ille apud DIONEM L. LII. in
causis gravius sententias non palam rogabis, ne amicis suis fa-
uentes parum libere, quid sentiant, pronuncient, sed in tabellis eas
scriptas ad te solum, ne cui alii inuotescent, perferri iube, & lectas
etiam statim deleri. Ita enim verum sensum cuiusque maxime co-
gnosces, si eum illi a nemine alio cognitum iri, persuasum habebunt.

(d) Quod reprehendit CICERO in Catone & Cato, ait, optime sen-
tit, sed nocet interdum reipublicæ; loquitur enim tanquam in re-
publica Platonis, non tanquam in facie Romuli. Inprimis impru-
dens libertas taxatur, quæ tempori non est accommodata.
Vnde dicere quidem licet, si quid non recte administrari ei videat-
ur, sed ea lege, si futurum putet, ut neque frustra dicat, neque
dicendo periculum vitæ incurrat, ut ait PLATO Epist. 7. ad Dionis:
propinq.

Externa.

Mixta.

Præiudicia
authoritat.

re & in suffragando libere ire queat (e). Ea fere sunt præiudicia authoritatis, eruditionis singularis, experientiaë haud vulgaris in mente de aliis formata. Studium contradicendi, partus ambitionis prodigiosus. Desidia atque negligentia in inquirendo, in veritatis studio, filia voluptuosæ indolis; plura habendi cupido, foedum monstri animi monstrum. Crassiora sunt, qui libertatem extrinsecus oppugnant, ut si in ipso actu suffragia ferentes turbentur interuentione allotriorum, aliorum interlocutione, contradictione præmatura, accedente inprimis vociferatione & manu armata. *Mixta*: alienarum precum, lamentationum, minarum impetus: insinuatio & conspiratio tristis cum affectibus misericordiae, fauoris, metus, iræ in suffragante excitatis, quibus ductus a veritate antea cognita deficit, cogitatis mentis dissimulatis (f). Accedit haud raro vis extra suffragentem posita, cuius impetum ne sentiret Diotes a Medis vocatus ad controuersiam diiudicandam dirimendamque, voluit sibi arcem construi, addique custodes, ut tutus sine metu mali iudicare posset. **HERODOT. L. I.** Merentur hæc, ut, quo liberius, eo quoque fusius adducantur impedimenta, additis iis simul, quæ medellam haud contemnendam possunt suadere.

§. XXXXI. Intellectus non bene compositus firmatusque *authoritatis præiudicium* facile admittit, quo, qui hæret,

(e) Iuxta illud: Quatuor modis peruertitur humanum iudicium: *timore*, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus; *Cupiditate*, dum præmio animum alicuius corrumpimus; *Odio*, dum quemlibet aduersarium molimur: *Amore*, dum amico vel propinquo complacere contendimus. *C. quatuor. C. II. q. 3.*

(f) Iudicia tunc, quæ deberent esse delubra æquitatis & templa S. aræ iustitiæ, cæca sunt antra, barathra impietatis & speluncaë latronum. **GOTHOFRED, ad L. I. de extraord. cognit.**

hæret, singularem suæ imprimi patitur menti opinionem de alterius fama, eruditione, authoritate, quæ obicem ponit veritati & circa eam operationibus menti legi conformibus. (g) Semel enim concepta veri & iusti idea, de effatis eiusmodi viri mentem reddit a falso securam & pertæsam laborum, quæ eo inclinat, quo trahitur a præiudiciis (h). Libertas ordinata cogitandi vinculis detinetur, vbi homines ipsimet in veritatem inquirere negligunt, sed cæco impetu in id rapi se sinunt, quo aliorum cogitata eos trahunt, quibus quidem nonnunquam, aut casu & fortuito, veritatem reperire contingit. *Une partie des hommes sont des animaux tellement depourvus d'esprit & de bon sens, qu'il faille, qu'une opinion quelque deraisonnable, qu'elle soit, leur paroisse aussi iuste & aussi veritable, que la plus raisonnable, parce que la raison de quelques autres hommes a trouvé a propos de l'ordonner ainsi.* vid. Discours

F 2

sur

(g) Est hic nœvus merito in omnibus causis, in quibus veritas investiganda, & de ea iudicium ferendum, euitandus. Interim tam late patet in quibuscunque disciplinis, vt *libertas sentiendi* sæpius exilium pati cogatur. Quanta damna, sæpe cum turbis publicis coniuncta, in rebus theologicis præiudicia authoritatis operari possint, ab aliis iam ostensum est.

(h) ZIEGLERVS in *Dicast. c. 43. §. 9.* Suffragantium libertati hæc dat præcepta satis probata: *Inter collegas vero, & sic etiam in iudiciis, qui constituti sunt iudices, unusquisque liberrime dicere debet suam sententiam, non ad nutum præsidis, neque ad placitum cuiusque alterius, quem reueretur aut metuit. Παρρησία hic opus est & libertate, quæ virum iustum decet. Audiat aliarum vota, sed ita, vt quid sibi videatur, eloqui non extimescat, idque fortiter & intrepide, religiose tamen & ex sancto iustitiæ cultu. Denique & perspicue pronunciet, quid sentiat, vt, quatenus ab aliis diuersus sit, aut non sit, clare pateat. Improbis est ille, qui veri copiam non facit, sed suspensa & quo ducantur inclinatura, responder. Improbis, qui, quæ aguntur non intelligit, & de iis tamen sententiam dicit; improbis denique, qui votum suum alteri obnoxium facit &c.*

sur la liberté de penser. sect. II. §. 1. Quamuis enim ipse intellectus, pensitatis rite omnibus causis, aliud & sanius quidem illo iudicium fouerit, præiudicii tamen vis tanta erit, ut vix ac ne vix quidem, quid sentiat libere, exponat, sed reiecta propria sententia, alterius, quasi sapientioris aut sanioris forsitan, assertum habeat, ex ratione: ἀλλὸς ἔφα. (i)

Antiquitatis
& longæ consuetud.

§. XXXXII. Residet in nonnullorum animis alia præiudiciorum species, maiorem consuetudini diurnæ atque recepto a maioribus vsui attribuens veritatem atque authoritatem, quam rectæ rationis atque sanctorum legum dictamini; ita quidem, ut quamuis stolidas consuetudines erroresque communes satis clare agnoscant, malint tamen earum conseruationem, quasi præcipuum in ea publicæ tranquillitatis fundamentum sit positum, auctum esse, quam libera sententiæ iustioris ac verioris expositione illi aduersari (k).

§. XXXXIII.

(i) Nomine der Ja-Herren hoc hominum genus insignitum, de quibus Satyricon:

Ein ehrbar Raths-Herr lieget da;
Gib wenig Rath/sagt immer Ja!
Und weil er immer sagte Ja/
So liegt ein ehrbar Raths-Herr da.

Exosus hic adsentienti modus ZASIO, nil, inquit, apud me loci habet harum ipsarum opinionum, quæ circumferuntur, authoritas, nisi iuris scripti veritas eas ornet, & ad id neutiquam adristictus esse volo, ut curem, quid alii dixerint, sed potius, quod ex veritate dici potest l. 2. sing. republ. c. 1. n. 26. f. & n. 27. Et MALEBRANCHE de inquirenda veritate l. III. c. 3. Augustinum producit, qui stultam curiositatem asserit, filium suum in scholam mittere, ut, quid magister cogitet discat, philosophos non posse nos erudire authoritate, quod si id vellent, inique volunt.

(k) Tali ingenio seruili præditus erat ATEIVS CAPITO, qui in his, quæ ei tradita erant, perseuerabat, ut ait, POMPONIVS in l. 2. §. 47. de orig. iur. LABEO vero, addit idem, ingenii quo-

§. XXXXIII. Adnumerandæ sunt impedimentis suffragandi libere *negligentia* atque *festinatio præcox*. Hæc enim ex desidia & languore orta vitia suadent, ne vires mentis in curate considerandis, quæ proponuntur, consumat, sed potius sufficere arbitretur, oculo, ut loquuntur, fugitiuo ius & causas intueri. (1) Quo facto præcox eiusmodi iudex aut plane ineptam, aut rationibus non satis firmatam profert sententiam, aut etiam psittacorum ritu reliquorum voces imitatur, sicque has, non leges, sibi ipsi ponit normam. (m)

§. XXXXIII. Ab aliis, quæ inducuntur impedimenta, *externa* appellitare placet, ideo, quod non ipsum suffragantem, ut præiudicia, sed alios authores agnoscant, eosque vel qui in eodem collegio præsident aut suffragandi ius habent, vel de quorum corio res agitur. Illorum

Negligentia

euoluendi

ius & causas.

Impedimen-
ta externa.

Vociferatio.

Interlocutio.

F 3

mali-

litate & fiducia doctrinæ, qui & cæteris operis sapientiæ operam dederat, plurimum innouare instituit, quod utique necesse erat, cum Istorum antiquorum inertia plurima in disciplina iuris deprauata & adulterata erant. Vtriusque etiam diuersissima ingenia TACITVS L. III. Annal. indigitat his verbis: Labeo incorrupta libertate & ob id fama celebrator: Capitonis obsequium dominantibus magis probatur. In horum censum etiam hodie illa collegia referri debent, quæ magis communes errores malunt propagare, quam veritatem amplecti, sub prætextu alicuius obseruantia.

(1) In scenam hic prodeat ZIEGLER in *Dicast. c. 25. & 26.* ubi hoc cacoëthes in iudice optime depingit, docetque, quæ inde mala in rempublicam singulosque, quibus ius reddendum est, emanent.

(m) En effet, inquit author du discours sur la liberté de penser Sect. 2. §. s'ils ne veulent pas faire eux-mêmes cet important examen, il ne leur reste, qu'une seule voye, c'est de regler leurs idées à l'égard des choses en question sur celles de leurs meres, imbuës elles-mêmes de celles de leurs Grand-Meres, dont elles les ont succés avec le lait, ou, qu'elles ont entendues de leurs Pretres.

Minæ & vis
potentiorum.

malitia vota libere proferenda turbat vel interlocutione, vel vociferatione, vel contradictione insulsa plane & præmatura, vel conuitiis, vel productione allotriorum. Exemplo esse possunt, quæ in CÆSARE *de bello civil. l. i.* recensentur: *li omnes*, (qui leniorem sententiam reliquorum contrariam dixerant) *conuicio L. Lentuli consulis correpti exagitabantur. Lentulus sententiam Callidii pronuntiaturum se omnino negavit. Marcellus perterritus conuiciis a sua sententia discessit. Sic vocibus consulis, terrore præsentis exercitus, minis amicorum Pompeii plerique compulsi inuiti & coacti Scipionis sententiam sequuntur.* Student quoque potentiores nonnunquam *minis & vi* seruitutis suffragandi iugum discrepantibus a se imponere, idque agere, vt, cum *verbis*, tum maxime *re* suffragia ferentes a veritatis agnitæ libera professione detorqueant. Nonnunquam præuia causæ expositione iudici extra iudicii locum facta fauorem illi conciliare student (n). Quidam in iudicio artibus rhetoricis (o) vel etiam physicis (p) animi motus causæ suæ fauentes excitare satagunt; alii precibus patientiam iuridicorum fatigant; rursus alii amicis aut propinquis ipsius iudicis vtuntur. Et hoc quidem libertatis impedimentum a *fauore personarum* productum ex *Φιλαυσίας* inordinatæ vitio plane progigni euidentis est, dum iudex vel in ipso propositi facti examine in amici vel propinqui partes trahitur, vt non possit non rem aliter, ac sese reuera habet, animo

(n) Multa de hoc næuo, eaque egregia, collegit ZIEGLER in *di-cast. c. 17. & 18.*

(o) Athenis id est in *Areopago* idcirco affectus commouere etiam per Præconem prohibebatur orator. QVINTIL. VI. *instit. orator. GVIL. POSTELLVS de republ. Athen.*

(p) Phryne meretrix, cum in eo esset, vt damnaretur, nudatis ex templo papillis ob formæ elegantiam secundis iudicum calculis absoluta est. PLVTARCHVS in *Hyperide* ATHENÆVS L. XIII.

animo suo repræsentare, quo facto prorsus necesse est, ut sequatur falla iurium applicatio. Sed etiam præterea res externæ libertatem impediunt, quorsum refero munera: *Munera crede mihi placant hominesque Deosque*, his sapientum oculos excœcant & iustorum verba peruertunt illi, quorum interest, pessimæ causæ bonam sententiam conciliare: hi iudicis corrupti deauratas tenent manus, & suffragium illius mercantur. Vendit igitur hac ratione miser cacophilargyria infucatus ius, iustitiam, suffragium, libertatem & omnia (q), Et sic libera iustitia mediante pretio conculcata & amissa erit. PETR. IACOBI AVRELIANENS: in pract. rubr. de statu curiæ no. n. 2. SENECA in prouerb. Beneficium accipere est libertatem vendere (r),

§. XXXXV. Promptissimum contra hæc libertatem votorum impediencia mala, siue *intrinseca* siue *extrinseca*, paratur remedium, si momenta quædam cum princeps ministros constituens, tum maxime ipsi ministri sententiam

Media contra impediencia opponenda a Principe.

(q) Optime PETRONIVS in Satyr:

Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat,

Aut ubi paupertas vincere nulla potest?

Ergo iudicium nihil est, nisi publica merces,

Atque eques in causa qui sedet, emta probat.

(r) Cette bassesse renferme deux iniustices capitalement opposées à l'intégrité, qui doit regner dans le coeur d'un iuge. L'une qu'elle engage ou met en peril le plus sages, de favoriser celui, de qui ils recoivent le present, & par consequent de prevariquer se laissant aller à un autre penchant, qu'à celui de l'amour de la verité & de la iustice, qui doit être leur principe unique; & l'autre, qu'ils ne peuvent recevoir un present, sans approuver la conduite de celui, qui l'offre, ni par consequent sans luy faire voir, qu'approuvant sa vue de les flechir par le present, ils y correspondent & entrent en pare dans les intentions & dans le commerce, qui pretend faire d'avoir pour la recompense de son present la faveur du iuge. Droit publ. dans son ord. nat. L. II. Tit. 4. Sect. 2.

tiam dicentes commendata sibi habeant, in quibus exponendis non leue dissertationis pondus & accurata naturæ libertatis sentiendi delineatio posita.

in creandis
magistrati-
bus.

§. XXXXVI. In magistratuum creatione quidem, quæ maxima *muneris imperatorii* pars censetur, id primum curæ publicæ caput est, ut haud perfunctorie in eo sollicitum se princeps exhibeat. Multum utique refert, cuius generis & qualitatis ministri collegium constituent, cum, si subiectum (vti loquuntur) inhælionis incipax existat, vix ac ne vix quidem ista *sententiam ferendi libertas* in abstracto conspici poterit (s). Hinc princeps, collegii conditor, summus præses rectorque, ante indolem viresque animi, vitæ integritatem (t) eruditionis lumen, negotii grauitatem, cui officialis præficiendus (u), & reliqua, quæ

(s) *Libertas enim illa loquendi faciendique, quod quisque velit, si eam tu in viris sapientibus cogites, ex ea in reliquos omnes redundat utilitas, sin in stultis, calamitas ad omnes permanat. Itaque qui talibus hanc potestatem facit, gaudium puero & furioso tradit, qui vero bonis & sapientibus, præter alia bona etiam illud consequitur, ut improbos vel inuitos conseruet. MÆCENAS in orat ad Cæsarem pro Monarch.*

(t) *Quæ supra omnia spectanda per L. f. C. ad L. Iul. repetundar. Ce n'est pas sans raison, qu'on a distingué la probité des Officiers de justice de celle des autres sortes d'officiers par le nom propre d'intégrité, puisqu'en effet ils ont besoin d'un caractère de probité si pure, si délicat & si entier, qu'elle doit être de beaucoup au dessus du caractère de probité, que toutes les autres sortes de charges peuvent demander &c. Ils doivent avoir la force & le courage nécessaire pour leurs fonctions, la crainte de Dieu, la connoissance & l'amour de la vérité & un éloignement de l'avarice, qui aille jusqu'à la haïr. Le droit publ. dans son ordre nat. L. II. Tit. 4. Sect. 2.*

(u) *Recte VELLEIVS L. II. c. 127. magna negotia magnis adiutoribus egent.*

quæ supra §. XXVIII. seqq. proposita (x), intimius perspecta habeat, quam iustitiæ sacerdotem constituat (y).

§. XXXXVII. Porro legibus, quas *ordinationes* vocant, quanta fieri potest sollicitudine, fanciat, quo ordine causæ in iudicium deducendæ, deductæ examinandæ, quid circa votorum collectionem observandum, & reliqua; cæteroquin malitiosa hominum, causæ suæ fauorem conciliantium, calliditas id facile impetrabit, ut eorum, quos sollicitationibus in suas traxerunt partes, vota prius eliciant, quo reliqui aut *metu* perciti, aut *spe* quadam allekti imperata loquantur (z). An vero senioribus vel etiam collegii præsidi, an iunioribus, an causæ relatori prærogatiuam in dicenda sententia concedere consultius sit? non adeo clarum est. ARISTOTELES quidem *Rhet.* 2. sententias, statuit, de iis rebus, quarum est peritus, a seniori dicendas esse. At, ubi seniores aut præses collegii ante sententiam suam exponunt, ut plurimum metuum, ne iuniores, mente nondum satis firmata, aut metu quodam reuerentiali turbata, aut desidia propria vel au-

In conden-
dis ordina-
tionibus col-
legii intuitu
ordinis suf-
fragiorum.

G

tho-

(x) Hæc SENECA in *epist. ad Lucilium* eleganter exposuit ita: Oportet magistratus esse in sententia iustos, in verbis veraces; in actionibus honestos; in exercenda iustitia mites, & ante omnia in accipiendis donis abstinentissimos. Plura addere de qualitatibus iudicum superuacuum duxi, cum mihi otium hac in re fecerit sæpe laudatus ZIEGLER in *Dicast.* c. 1. seqq.

(y) Innuit hæc GVEVARRA *horolog. Princ.* L. I. c. 43. Nescio, inquiens, cur principes & magnates cum adeo solliciti sunt in quærendis Medicis optimis ad curam corporis, adeo negligentes sint in quærendis viris sapientibus ad gubernationem regnorum ditionumque, cum infinitis modis grauiusque profecto sit, damnum malæ in republica gubernationis, quam principis ipsius aut gubernatoris morbus.

(z) FRANCISCI Patricii Senensis, de reipbl. institutione L. III. Tit. 3. p. 634.

thoritate eorum tacta illorum partes sequantur (a). Exemplum huius rei DIONYS. HALICARN. L. VI. habet, vbi Nauius quidam mutatam iuniorum sententiam in senatu protulit; se enim nulla in re ipsis, vtpote prudentioribus, aduersaturos, sed sanioribus obtemperaturos (b). Idque non, quod veram seniorum certo sciant sententiam, sed, quod probabilius saltim ratiociniis eam talem existiment. Vbi vero *iuniores* voto reliquos antecedunt, metuendum, ne pluralitatem præripiant friuolis sententiis, vel ex malitia vel ex incitia profectis. (c). Equidem iustitiæ quam strenue satisfieri posse existimem, si non semper consueto ordine, sed prout libet capiti collegii, sententiæ perrogarentur, vt perinde quisque animum intenderet, ac si censendum magis, quam assentiendum esset, quod D. AVGVSTI in maioribus negotiis institutum fuisse SVETONIUS in *Augusto* c. 36 asserit. Idem in Sabaudia Senatu obseruari

(a) Ita censuit etiam Piso, libertatis adhuc pristinae memor sub ipsis libertatis ruinis. Exarserat Tiberius contra Marcellum, læsæ maiestatis postulatum, & quidem adeo, vt teste TACITO L. 1. *Annal.* c. 68. *rupta taciturnitate proclamaret, se quoque in ea causa laturum sententiam, & iuratum, quod cæteris eadem necessitas fieret.* Manebant etiam hæc vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, quo, inquit, loco censebis Cæsar? Si primus, habebo quod sequar: Si post omnes, vereor, ne imprudens dissentiam. Hac de causa etiam teste EOD. L. III. *annal.* exemit Tiberius Drusum consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ, quod alii civile rebantur, ne cæteris assentiendi necessitas fieret.

(b) Hinc & CARPZOV Dec. 82. n. 9. de nouissime in collegium receptis quod si, ait, in postremo sententiam dicunt, libera non feruntur suffragia, cum quasi pudori sit iunioribus contradicere aut ibidem prudentiores videri velle. Hoc intuitu inter Theologos Vniuersitatis Parisiens. in senatu Neapol. & Rota Rom. iuniores antecedere seniores testis est CHASSAN. *glor. mundi* p. 1. *confid.* 19.

(c) Vtrumque modum habere sua incommoda & vitia obseruat quoque ZIEGLER in *Dicaſtice* c. 43. §. 2. *seqq.*

uari ANT. FABER *Cod. L. 1. Tit. 7. def. 4.* testatur. In iudicio aulico pro diuersitate causarum modo scamnum literatorum, modo Comitum præfertur, *Reichs-Hofraths-Ord. Tit. V. §. 7.* Daß in Sachen die iustitiam betreffend mit Frag der ersten Stimme an den Gelehrten, aber in Staats-Landes- und dergleichen Sachen an den andern angefangen werde.

§. XXXXVIII. Præterea etiam Principis officium intuitu modi ubi de *libertate* in collegiis firmanda agitur, in eo positum, proferendi ut legibus quaslibet iudiciales actiones reliquas circumscri- *suffragia.* bat, nec ulli vlla ratione ab iis discedendi copiam faciat, sed potius, qui tale quid audent, seuerissimis coerceat poenis. Quæ enim *præcedentibus* §. §. indicata sunt libertatis impedimenta, externa præcipue, nulla alia medela remoueri possunt, quam si is, penes quem est ius ac potestas prohibendi & præcipiendi, auctoritatem suam interponat serio. Illustriora superius adducta sunt eiusmodi constitutionum exempla. In *ordinationibus* enim *iudicii imperii aulici & camerae* luculenta, quibus speciatim singulis impedimentis fores clauduntur, verba extant. Sic interlocutiones atque præmaturæ contradictiones prohibentur. *ord. aul. T. V. §. 3. 8.* Es soll auch aus Unsers Præsidenten Erlauben und Befragen im referiren keiner dem andern vorgreiffen oder einreden, sondern einer den andern fleißig hören, und ein jeder, warum er etwan den referenten zu fragen oder zu erinnern möchte haben, dasselbe vor sich schriftlich aufzeichnen und nach Ende der relation, oder bis das votum an ihn kommt, spahren. §. 8. Unser Præsident soll auch daran seyn, daß ein jeder aus Unsern Råthen seine Stimme anders nicht, denn in seiner Ordnung und auf vorgehende Frage sein, des Præsidenten, gebe, einem andern im votiren nicht vorgreiffe, noch in die Rede falle. Prohibita conuitia *ibid.* §. 24. auch deswegen in alle Wege verhüten, daß sie selbst mit Schmach und andern hitzigen Worten

und Einreden in der Raths Versammlung sich gegen einander nicht einlassen. *Prohibita allotriorum propositio tit. 1. cit. ord. aul. §. 16.* Sich allen ungebührlichen Anhangs, Geschäfte und Partheylichkeit, die entweder unrecht oder verdächtig, oder ja sonst ihnen an ihrem Amt verhinderlich seyn möchten, enthalten. *Priuatitas iudici factas informationes & causarum relationes l. lul. de ambitu prohibet, (quibus de seq. §. fusius tractandum, vbi de largitionibus & corruptionibus agendi occasio dabitur. Artificia ista subtiliora, capiendi mentem alterius oratoribus frequenter vñtata, quibus internæ excitantur propensiones, & diuersum a vero imprimatur icon, iisdem legibus prohibituius extirpari posse testis est POSTELLVS de republ. Athen. c. 4. vbi ὡς ἐν παρόδῳ de commotione affectuum a causidicis attentata, sermonem faciens, cancellarii Galliae POYET egregium collaudat institutum his verbis: Donec tu, cancellarie equisissime, illis nebulonibus præscribendum regia sanctione curasti, ne quid adferrent allegationis in simplici rerum narratione pariter in quæstionibus & probationibus. Nec minus ordinationibus iudicii cameralis Tit. X. §. 16. cautum: Ferner soll auch der Cammer-Richter die Assessoren in relationibus und votis nicht hindern, und darneben treulich Aufsehen haben, daß die Besizer in ihren relationibus fleißig hören, keiner dem andern in seine Stimme rede etc. ib. Tit. XIII. §. 1. An solchen (Verfassungen eines gerechten Urthels) sollen sich die Besizere weder Furcht, Bedrohung, Gewalt, Befehl, Geschäfte oder andere Sachen, von wem, und in wes Nahmen es auch geschehen möge, verhindern lassen, sondern männiglich wes Würden oder Stand der sey, ohne einige sonderer affection, wie gerechten Richtern eignet, bey und vermöge ihren Pflichten gleichmäßig und billig Recht sprechen und mittheilen. Præterea ibid. §. 6. ita cautum legimus: Es sollen auch der Cammer-Richter ernstlich Einsehen thun und in alle Wege verhüten, daß die Besizere im Rath sich nicht schmähen, oder in andere hitzige*
Wor-

Worte und Reden vornehmlich in disputationes der Religion wegen im Rathen und sonst gegen einander sich einlassen. Sequuntur hac ratione summi imperantes supremi imperantis ἀρχέυπον, cuius prohibitiua lex expresse id innuit *Leuit. XVIII, & Exod. XXIII.*

§. XXXXVIII. Imperans vero ante omnia corruptions & munera prohibeat, quibus pessimis mediis iudicis fauor conciliatur, & animus sapientis etiam ita excœcatur, vt, cognita licet facti improbitate, non tamen ei integrum sit, quæ sentiat, *libere* proferre, Prohibendo corruptiones.

Sed trahit inuitum noua vis aliudque cupido

Mens aliud suadet, video meliora proboque,

Deteriora sequor. (d)

Sed &, si datum fuerit, vt secundum dantem in bona causa iudex pronunciaret. nihilominus quoque crimen contrahitur; iudicem enim corrumpere videtur & litem perdit. *l. 2. §. 2. de cond. ob turp. caus. (e)* Memoratu digna, quæ in Anglia ad obseruandam libertatem in camera communium (Chambre des Communes) sancita: *Nec huius Camere membra aut pensum, aut munus a Rege accipiant sub pœna exclusionis a collegio.* Theodosii M. constitutio in *l. 4. cod. ad l. lul. repet.* idem iniungit, atque FERDINANDI III. *ord. aul. tit. l. §. 15.* Auch keine Verehr- oder

G 3

Schenz

(d) *Medea Ouid. l. VII. Metamorphos.*

(e) Sapienter PLATO de LL. lib. XII. *Qui patriæ in aliqua re ministrant, nullo modo munera recipiant. Nec vlla occasione aut ratione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse munera, in aliis minime; nam nec cognoscere facile est, neque cum cognoueris continere.* Nec excusatur officialis munera accipiens: pro sententia, dato quod tulerit sententiam, quæ nemini nocet per *l. fin. de extraordi. cognit. DECIANVS in tr. crim. l. 8. c. 40. n. 11.* FRANCISC. DE CALDAS *ad l. un. part. 4. n. 17. cod. ex delict. defunct.* Plura de hac materia congescit digessitque ZIEGLER in *Dicest. c. 20.*

Schenkung annehmen etc. (f) Recte ex *animo corrupto* prolatae sententiae ipso iure nullae declarantur in *l. 7. c. quando prou. non est nec.* Imo iudex litem suam facit, & ad vniuersum litis dispendium obligatur. *l. 15. §. 1. de iud.* Nec impuniti manent, qui iudicem corruerunt, corrumpendumue curarunt iuxta *l. 1. §. 2. de l. corn. de fals. nou. 124. c. 2.* (g) Lex XII. Tabb. corruptos iudices a poena haud immunes iussit, vt potius capitaliter plectendos sanxerit. Constituuntur ob id ipsum salaria atque stipendia publica auctoritate, ne forte iudicialis ordo sine honestis subsidiis vilescat, aut ad munera turpia adspiret. Hisce causis commotus ALEXANDER SEVERVS, quos iudices creauerat, in-

(f) Formula iuramenti ad modum *l. fin. Cod. ad L. Iul. repet. conflata*, quo obstringi solent iustitiiarii Ser. ac Pot. Borussorum Regis edito de Ao. 1695. d. 16. Nov. comprehensa. Daß er seines Amtes halber keines weges Giften / Gaben / präsenten oder promessen von was Natur oder Eigenschaft dieselbe immermehr seyn können oder mögen / von keinem Menschen / weder auswärtigen noch einheimischen / weder von Hohen noch Niedern und das weder durch sich selbst / noch durch andere / sie seyn seine Angehörige / domestiquen und Verwandte oder Freunde empfangen oder annehmen / sondern sobald ihm etwas dergleichen offeriret oder versprochen wird / er solches anzeigen und im geringsten weder directe noch indirecte davon nicht profitiren / sondern unpartheische administration der iustitz ihm angelegen seyn lassen und befördern etc. quo & *L. Cincia tendit. CICERO in orat. pro L. Manilia.* Per Bullam Pontificis PAVLI II. & SIXTI III. prohibitum refert ANTONIN. DIANA *resol. moral. P. VIII. tr. 8. resol. 42.* ne rectores, gubernatores alii-que officiales Romanæ ecclesiae vel etiam legati a latere ad regimen & gubernationem prouinciarum, ciuitatum & terrarum Rom. ecclesiae deputati vel deputandi a prouinciis, ciuitatibus vel terris, quibus praesunt, vel officia exercent aut a singularibus suae legationis regimini aut gubernationi suppositis, aliquod genus muneris accipiant.

(g) Quod in Gallia quoque obseruari testis est IOAN. PAPONIUS *L. VI. corp. iur. Franc. Tit. 2. art. 12.*

instruxit rebus ad vitæ cultum spectantibus, rheda quoque & mulis, reddendis in quadruplum, si inique iudicassent: si iuste, retinendis. (h)

§. L. Porro, ut satis tuta sit in collegiis sentiendi libertas a *malitia* & *fastu* hominum, qui ex nutu suo contra æquitatem cuncta agenda putant, nisi metu pœnæ deterreantur, omnis in eo sit summus legislator, ut constitutionibus *clausulam* addat *pœnalem*, quam in legum transgressores exerceat, nosque potius ex societate, quam iustitiam exulare sinat. *Ord. Cam. Tit. XIII.* So auch sehen, daß einer ohne rechtmäßige Ursach öffentlich in seinen votis gefährlicher Weise der singularité oftmahls und pertinaciter beflisset, denselben soll man nicht dulden (i). Principis

(h) Reprobata & in s. literis *δωρεῶν γὰρ*. *Principes tui contumaces & socii furum, unusquisque amat munus & sectatur retributiones; pupillo non dicunt ius & causa viduæ non peruenit ad eos. Propterea dictum domini Iehouæ exercituum, robusti Dei Israël; Eben consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem samam de inimicis meis. IESAÏÆ c. I. v. 23. 24. IB. c. V. v. 23. Væ absoluentibus improbum propter munus! Deuter. XXVII. v. 25. maledictus, qui accipit munus ad percutiendum quenquam cæde innocentis! Sunt qui esculenta & potulenta nomine munerum haud decorari posse existimant, videmus tamen, inquit Mr. LE BLEU in *instruct. consil. c. II. n. 6.* ut magistratu eiusmodi esculenta comedente stuporem dentium miserrator sentiat. Et STEPHANVS GRATIANVS inter esculenta, inquit, interdum iustitia comeditur & inter ossa edulium iustitia ipsa quiescit. Loquitur de his l. 6. §. f. de offic. Procons. cuius interpretationem DAMHOVDERS *Pract. crim. c. 130. de corruptela n. 9.* subministrat; speciatim vero FELTMANNVS ad *cit. loc.* ubi eleganter ostendit, Ictum tantum loqui de *Xeniis*, quæ gratulationis ergo aduentantibus in provinciam, non corruptionis gratia, offerebantur, prout olim usitatum erat.*

(i) Ea de causa ob furra sua & delicta, quæ magno numero erant & insignia, Petrus Ledetus Consiliarius Parisiis Arçsto Curia XX.

pis prudentiæ insuper maxime conuenit, & ad libertatem firmandam haud parum confert, si, cui ministrorum magis faueat, dissimulet, ne forte talis gratiæ principalis confusus, spretis aliorum sententiis, pro lubitu ius administret, aut certe aliis metu reuerentiali percussos necessitatem secum sentiendi imponat (k). Firmandus contra animus eorum, qui nullo modo a veritatis via & libertatis sano exercitio se dimoueri patiuntur, collaudandi, instigandi, ut in hoc virtutis & iustitiæ tramite progrediantur ulterius. Et, si accideret, ut ministro contra ipsius principis intentionem loquendum, patienter audiendus, quod ab Alexandro Seuerio factum *ÆLIUS LAMPRIDIVS in Alexandro* deprædicat. Nec semper iis fidendum, quibus omnia Principum honesta atque inhonesta laudare mos est. *TACIT. L. II. Annal.*

Media contra impedi-
menta liber-
tatis oppo-
nenda a suf-
fragantibus.
a) genera-
liora

§. LI. Officia suffragantium ad excludenda a foro impedimenta interna in primis generaliter ea sunt, quæ virum bonum faciunt; & ita quidem iudex in omnibus exercitatus sit virtutibus, ut non fucis vitiorum virtutes tegat, sed vero cultu eas prosequatur; *arg. l. 4. §. 1. fam. erisc.* boni enim & innocentis viri officio eum fungi oportet (l). Non me dimittam in diffusissimum omnium, quæ

Iunii 1528. condemnatus fuit ad publicam & solennem dilectorum agnitionem & officio suo priuatus, de gradu deiectus vesteque plebeia amictus fuit. vid. *IOA. PAPONII corp. Iur. Franc. L. VI. Tit. 2. art. 14.*

(k) *Non vis sed ius.* Lemma leoni adscriptum, cui iuuenis libram signum iustitiæ manu tenens insidebat; Symbolum Henrici III. Bohemorum & Carinthiorum Ducis. vid. *IOA. PALATII Aquila sancta seu Bauarica L. XV. c. 2.*

(l) Qua laude ornari memini Ictum Schneidewinum, qui studuit vnice, ne a præscripto legum dissentiret vox ipsius, neque in gratiam aut odium cuiuspiam a boni viri officio declinaret, ut hoc pacto conscientiae integritatem erga Deum & nominis sui atque existimationis dignitatem ad alios tueretur. Vid. *DE BEYST de vita Schneidw.*

quæ iudicem decent, virtutum campum, nec attingam modum, quo munus iudices suscipitur, ne scilicet id fiat ambitu, largitionibus, matrimoniis, obsecrationibus; nec sollicitus ero, an iudex limites suæ iurisdictionis extendere & μεταβάσιν quasi εἰς ἄλλο γένος committere possit; conabor tantum ea producere officiorum genera, quæ libertati suffragandi potissimum inferuiunt, quæ commode in duas classes possunt referri. Sunt quædam antecedentia, quædam concomitantia & ipsum suffragandi actum ingredientia.

β) specia-
liora
horum alia
actum suffra-
gandi ante-
cedunt, alia
concomitan-
tur.

§. LII. Illa deriuantur ex voluntatis sana & ad sanæ rationis ductum accommodata indole, ubi nimirum motus isti voluntatis, quos affectus nuncupant, non prædominantur, sed saltem ad virtutem stimulos addunt, quod qua ratione fiat, quibusque artificiis illorum impetus reprimendus, illi tradunt, qui circa mores hominum formandos occupantur; præsupponuntur tamen ut fundamentum mediorum, quæ impedimentis libertatis suffragiorum opponuntur. Omnes enim homines, qui de rebus magnis consultant, ab odio, amicitia, ira atque misericordia vacuos esse decet (m). Est hoc, quod voluit Pericles ab amico rogatus intimiori, ut sententiam diceret iniquam, cui ille: sum tibi amicus, sed tamen usque ad aras, id est, quatenus iustitia & æquitas non repugnat.

γ) anteceden-
tia firmum
propositum
virtutis ac
iustitiæ co-
lende.

OHEM de Consul. c. 4. n. 74.

H

petua

(m) Cæsar apud Sallustium, *summa ope nitantur*, inquit, *ut sine liberi, quod nimirum in negotiis indicandis fieri non potest, quin peccent, qui in ferendis sententiis aut amicos, quibus satisfaciant, aut inimicos, quos ulciscantur, respiciunt* ANT. GVEVARRA *Horolog. Princ. L. 3.* & de Schneidewino cit. DE BEVST deprædicat, in sententiis dicendis unam semper æquitatem atque ius sibi propositum habuisse, & ad scopum diuinæ legis respexisse, nec sententiam ad placitum voluntatemque cuiusquam inflexisse.

petua voluntas, ius suum cuique tribuendi, *iustitia*, audit, & ius dictum per iustam sententiam iniuste attributum est, si contra iudicis voluntatem ac intentionem id acciderit; iustissima enim iustitia. lectanda. *Deuter. XVI. v. 20.* Patefcit ex his, firmam iudicis animo infixam requiri intentionem ad iustitiam colendam, iusque ad facta obuenientia applicandum, quod, quamquam per se certum est, pro ratione circumstantiarum tamen applicatione diuersimoda indiget, & hæc, non nisi inuenta veritate, felici euentu succedet. Huius studiosissimus iudex nullam perdit industriam, eam curatori & facti examinatione & iuris, imprimis eiusdem mentis & sensus, inuestigatione, & euentus inde resultantis indole indagandi (n). Ducit dein talis consideratio intimior ad iudicandum de qualitate obiecti & ad formandam sibi solidam, de facto & iure ideam; qua enata prodit simul confidentia, certa persuasio & internum conscientiae de veritate & iustitia propositionis in mente formatæ testimonium.

Diligentia in
inquirendo
in ius & fa-
ctum.

§. LIII. Equidem non raro *grauiora dubia* emergunt, vel ex causidicorum, omnia inuoluentium, fluctibus nata, vel ex grauitate causæ producta, quæ eius, qui sententiam ferre debet, mentem quandoque suspensam tenet, vt fluctuet, & *libertatem* suffragium ferendi quodammodo amisisse videatur. Verum labor omnia vincit, (o) cui

(n) DIOD. SICVLVS *antiq. L. II.* asserit, in Simandii Aegyptiorum Regis sepulcro imagines iudicum suffragantium positos fuisse, a quorum collo veritatis imago penderet, quam oculis subclausis intuerentur; quibus indigitatur, iudices non nisi veritatem respicere debere. MARCVS MANTVA *Dialog. de nar. 21. n. 4. clas. 9.* manibus caruisse imagines haber, ne iudices oculis flecti, aut muneribus moueri se sinant.

(o) Vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt, vbi socordiae aut ignauiae te tradideris, nequaquam Deos implores, irati infestique sunt. CATO apud Sallustium.

cui inuigilans iustitiæ sacerdos non potest non supra omnes dubitationis fluctus emergere. Horum enim impetus, si iura tantum tangit, haud feliciore successu reprimitur, quam si interpretationis genuinæ methodo sensum *legis* eruatur, rationesque legislatoris impulsivas perspectas sibi reddat. (p). Circa ipsam causam grauiora dubia emergere possunt, circumstantiis variis eam inuoluentibus. Attamen his euoluendis iudicio opus est solidiori, adhibendum mentis acumen, præcauendumque, ne vel minima circumstantia sine debito examine relinquatur. Cæterum sufficit, secundum ea, quæ proponuntur, iudicasse, nec licebit iudici, aut secundum antea iudicata in pari causa, nisi omnes concurrant circumstantiæ, aut secundum a semetipso ex probabili quadam ratione præsupposita quicquam in facto supplere; (q) licet ex euentu pateat, ab omni errore alienam fuisse iudicis opinionem, quod enim ab initio vitiosum est, ex tali euentu non purgatur. Nec facio cum his, qui inter supplementum ex figmento iudicis distinguunt, & inter illud, quod in ipsa rei veritate nititur, per modum explicationis a iudice additum. Quod si enim momentum aliquod a partibus neglectum, neglectum est ipsorum culpa, & suæ quisque tribuat negligentiae, si iura, quæ vigilantibus scripta, dein seuerius quidpiam in illum statuunt (r). Nec pro veritate agnoscendum, aut iuxta illud ius

H 2

dicens

(p) Dicitur hoc, ante iudicium sibi iustitiam parare. *Eccles. 18.* Ad poenitendum enim properat, cito qui iudicat, tritum erat Schneidewino *cit.* DE BEVST *de vita Schneidew.*

(q) Alias iudex videtur assumere aduocati partes, & suspectus recusari potest. CRAVET *conf. 134. n. 1.*

(r) Aliud in iis obtinet, quæ publicam causam attingunt, ubi iudici integrum erit, ex officio supplere. WESENB. *consil. iur. 43. §. 179. conf. de hac materia ZAVNSCHLEIFFER de officio iud. supplet. & DN. PRÆSID. de iudice ex offic. procedente ZIEGLER in dicslice c. 34.*

dicendum, quod extra acta aut ab ipsis partibus priuatas iudicium ædes adeuntibus, aut per rumorem & famam ad iudicis aures defertur. Veritas forensis non nisi coram tribunali nata, coram tribunali quoque colenda.

Hinc oritur
confidentia.

§. LIII. Quod si attentione assidua, prouidentia diligentiori atque prudentiori circumspeditione, vt *mediis* proueniendi ad veritatem idoneis, hæc inuenta fuerit, oritur certa in mente persuasio, decretum iudicii iustum & applicationem iuris ad factum, de quo quæritur, legitimam esse. Hac instructus *libere* sententiam in consensu collegarum proferre, & absque seruili quodam timore aut mentis titubatione de causa iudicare potest. Ast hic opus, hic labor, vbi strepitu allotriorum, garritu contradicentium (s), vociferatione disputantium, querelis lamentantium, autoritate potentiorum, allegationibus consuetudinum receptique vsus, tentationibus corruptionum, rigore minarum, aliisque ita exagitatur animus iudicantis, vt, quod se vertat, ipse nesciat. Wann das Glück oder vielmehr Unglück einen ministrum dahingetragen, wo es an der Thür mit grossen Buchstaben steht: Veritas odium parit; wo man das placebo nur allein singen und mit der Wahrheit zurück stehen muß, das thut einem heroischen und genereusen Gemüthe wehe und schmerzlicher als der Todt selbst. Homo fortis amicus est veritatis, infensissimus adulatorum hostis, feueritatis

(s) Pertinet huc testimonium PLINII quod L. III. ep. 9. n. 25. seqq. adfert: *Iam illa, ait, quam ardua quam molesta tot reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersantibus palam obsistere? Referam vnum aliquod ex iis, quæ dixi. Cum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissime reclamarent, non minus, inquam, bicinnocens erit, si ego omnia dixero. Egregium παρρησίας documentum! addit vero optime: Nam fides in presentia eos, quibus resistit, offendit, deinde ab illis ipsis suscipitur & laudatur.*

ritatis obseruator, perpetuo tenore sibi constat, delictoribus inimicus, *in sententia dicenda liber*, a superstitione alienus, in dictis grauis, principi iuxta ac aliis sententiam minime dissimulans. *Hippolyti a Collibus Consiliar. cum addit. Nauraii p. m. 699.* Hinc officia suffragandi actum comitantia in censum veniunt, quæ, qualia sint, sequentia demonstrant.

Media suffragandi actum 2) comitantia. *παρρησία.*

§. LV. Prolaturus igitur suffragium *παρρησία*, signo confidentiæ certissimo, vtatur, quæ non in eo consistit, vt vociferatione quadam subrustica votum protrudatur, aut sesquipedalibus concipiatur verbis, sed potius, cum veritas in paucis consistat, vt sententiam firmis rationibus salutis publicæ nixis, munitam prompte ac intrepide proferat, modestia comite (t). Inprimis remouenda a suffragio omnis fastus, cum haud proficuum decorumque sit, vt res statim in conflictum abeat, aut in prolixam disputationem, quæ læpe incentium est tædiosissimæ altercationis, sed sufficit, argumentis vtrunque adductis, probeque consideratis ac perspectis, animi sensa sine vlla partis aduersæ fugillatione exponere.

§. LVI. Inprimis vero *præsentia animi*, vbi in consensu pleno vota singulorum rogata iuxta præscriptum ordinem proferuntur, exigitur. Hæc attendit ad quælibet momenta horumque pondera, mentem inprimis flectit ad ea, quæ discrepantia a se sentit, & ex tot rationum indole, an satius sit, a sua in alienam transire sententiam, an vero in eadem firmo persistere talo? iudicat; cum ordo eum tangit, *fortitudine, alacritate, constantia, grauitate ad-*

præsentia animi.

H 3

iutus,

(t) Vid. GRACIAN *homme de Cour* Max. 14. *La verité a de la force, la raison de l'autorité & la iustice du pouvoir mais elle sont sans lustre, si la belle maniere y manque, au lieu, qu' avec elle tout en vaut davantage.*

iustus, veram, quam fouet, sententiam omnibus exponit.

Fortitudo,
medium ad-
uersus mo-
tum & præ-
iudicia.

§. LVII. Coniuncta hæc sunt arctissimo quasi vinculo, & genuinam libertatis, quam suffragium desiderat, essentiam constituunt. Et fortitudo quidem mentem firmat, ne authoritatis, eruditionis, experientiae contradi-centium radiis veritatis sensum obfuscaripatiatur. (u) Multo minus conuitiis, opprobriis litigantium a veritatis semel cognitæ tramite abstrahatur, aut ad superioris minas fluctuare necessum habeat, nec cum fortuna sui Principis loquatur, quam cum ipso, (x) vt ait TACITVS *L. 1. Ann.* Præditus hac loquendi fortitudine Cardinalis Borgia Legatus cum charactere Regis Hispaniæ, cum in consistorio Pontificis de periculo, quod religioni Romano-Catholicæ in Germania immineret, verba faceret. Totius rei seriem his enarrat verbis IOBVS LVDOLFVS in der Schaubühne der West ad an. 1632 tom. II. L. 32. c. 1. p. 83. Der Pabst hörete ihn mit grosser Gedult zu, wie er aber sagte: & adhuc Sanctitas vestra cunctatur, da fuhr der Pabst auf und rieß ihm mit zornigen Gebehrden zu: taceas! Borgia thäte, als wenn ers nicht hörete, und fuhr mit Reden fort. Der Pabst wiederholte etliche mahl: taceas! taceas omnino! und setzte endlich hinzu: & exi. Da sprach Borgia: Man könte keinem Cardinal, der zu Gottes und der Kirchen Dienst für das gemeine Beste der ganzen Christenheit im Nahmen des cathol. Königes redete, silentium imponiren. Der Pabst interrumpirte ihn vielmahls und fragte ihn endlich: Ob er denn dieses als Spanischer Ambassadeur vorbrächte, so schickete es sich hieher nicht;

(u) *Iustus enim quasi leo confidens absque terrore erit.* Prouerb. XXVIII.

(x) *Sapiens ingenium suum & prudentiam non venditat, nec suas vnquam rationes eo confert, vt principis alicuius gratiam acquirat, ad cuius nutum & arbitrium se totum componat, sed speciosam illam seruitutem fugit.* HIPPOL. A. COLL. *Consil. in Præfat.*

nicht; brächte er es aber als Cardinal vor, so sollte er wissen, daß ihm nicht gebührte in Gegenwart seiner, als des Pabstes, also zu reden, und Rath zu geben, er würde denn darum gefragt oder geruffen. Indem alterirte sich der Pabst dergestalt, daß er diese formalia zu ihm sagte: Vis me e Domino facere feruum. Da stund der Cardinal Albornoz ein Spanier auf, und sagte: Borgia rede weder als Spanisch. Bothschafter, noch als Cardinal, sondern als Protector der nation. Der Pabst antwortete: Er möchte seyn, was er wolte, so sollte er schweigen und abtreten. Da commouirte sich Borgia und sagte: Weil ihm denn die Freyheit zu reden benommen würde, so wolte er hiemit seine declaration schriftlich übergeben.

§. LVIII. Resistitur porro hac virtute intempestiuae aduersus commiserationem in-
 commiserationi, quam preces & lacrymae miserorum excitant; sanctum, grauem, feuerum, incorruptum, adulatione vacuum, contra improbos nocentesque inexorabilem, erectumque arduum, & potentem vi & maiestate, æquitatis veritatisque terrificum se gerit iustitiæ antistes (y).

§. LVIII. Fortitudo hæc libertatis conseruatrix Constantia; tunc demum victoriam reportat, si *constantia* eam comitatur, vt illum non ferrum, non ignes, non calumniæ aut rumores populares ab officio deterreant. TACIT. Ann. XVI. (z) Thomæ Mori more, qui rogatus in carcere, an

(y) Apud Romanos fiebat sæpe numero miseratione, tum splendore vitæ, nonnunquam gratia aut meritis antea exhibitis, vt magni casus intercederent, fieretque repentina mutatio, vt qui modo erant repudiati, honestissima suffragatione haberentur digni, præsertim a populo, qui velut mare sempiterna agitatione mouetur. ALEX. AB ALEX. Gen. Dier. L. III. c. 3.

(z) Iustum & tenacem propositi virum

Non ciuium ardor praua inbentium,

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solida, neque auster, HORAT. Oda III. L. 3.

an non sententiam mutasset, Regis decretis subscripturus, instare diem supremi fati; *iam vero*, inquit Morus, *mutavi*. De qua adstantes valde gauisi postea interpretationem huius suæ vocis acceperunt: *mutavi: constitueram enim ante barbam solum, nunc autem, repensculatius examinata, consultissimum iudicavi, barbam simul & comam præbere attondendam*. THOM. STAPLETON in Vita Mori. Nam ubi insolens fastus hominum animos percrebuit, ignominia sibi ducunt, si aliorum a sua discrepantem intelligant mentem: hinc rationibus, artificiis oratoriis & durioribus quoque remediis in suas aduersarios trahere partes fatagunt, ut firmatum etiam pectus sat negotii habeat, quo contra eiusmodi insultus munire se valeat. Egregium in Senatu Romano, ubi de bello cum Volscis agebatur, huius constantia exemplum conspiciendum nobis exhibet DIONYS. HALICARN. l. VI. Sect. 5. *Senatores*, inquit, *diuersi sententia modo hoc, modo illud suffragabantur, donec Appius Claudius ita elocutus: Quoties, P. C. de his rebus agitur, semper in eadem permaneo sententia, nil esse concedendum plebi, quod petat, nisi sit legitimum & honestum, neque generosos reipubl. animos imminuendos ac deprimendos? Et nunc quidem aliter sentio ac præcipio, alioqui omnium mortalium essem stultissimus, si, cum anno superiori consul collega mihi aduersanti & plebem in me concitanti restiterim & constanter in proposito perseuerauerim, nec villo terrore, ut de sententia decederem, compelli potuerim, nec ullis precibus aut gratia cesserim, iam priuatus me ipsum deiicerem & meam loquendi libertatem proderem. Siue igitur hanc mei animi libertatem unusquisque vestrum velit appellare generositatem, siue arrogantiam, tamen quamdiu viuam, nunquam in gratiam improborum hominum novas tabulas introducam, sed etiam omni studio eos oppugnabo, qui eas introducere voluerint, illud considerans, omnia vitia, dissensiones, & ut paucis rem complectar*

plectar (omnem reipubl. subuersionem ex nouis tabulis nasci; & siue quis aliqua cum prudentia, siue per insaniam (si quidem non priuatam, sed publicam incolumitatem spectandam censeo) siue quocunque alio modo hæc a me dici putabit, ei permitto, ut, prout voluerit, sentiat. Et paulo post: Veruntamen, inquit, non propterea (quod omnes sibi contrarii sint) de pristina mea sententia decedam. Senatoris namque apud Romanos officium erat, de bellis, de lege, de fœdere & autionibus ac tota gerenda reipubl. libere sentire, ac *fortem & constantem* sententiam dicere. POLYB. L. VI. Est hoc CICERONIS monitum in orat. pro L. Murena: *In sententia permaneto, nisi sententia alia vicerit.* Coeteroquin constantia degenerat in *pertinaciam* ex pruritu rixandi propullulantem, quo casu satius erit, mutare sententiam, uti in O. C. Tit. l. §. 17. traditum: Wenn einer ic. oder aus Ursache der Nachstimmen sein votum ändern, verbessern oder beysetzen wolte, das soll ihm nach gehaltener Umfrage zu thun erlaubet seyn. Nec enim doctus mutationem consilii *inconstantiam* dixerit, CICERO L. i. offic. & ipse Imperator nou. 22. in præf. non erubescimus, inquit, *se quid melius etiam horum, quæ ipsi prius diximus, adinuenimus, hoc sancire & competentem prioribus imponere correctionem.*

§. LX. Quis vero dubitabit, perspicuitatem tum in Perspicuitas. eloquendo, tum in scribendo animi meditata esse præcipuum ministri in suffragio ferendo requisitum? Incommoda, quæ oriri solent ex *obscuritate sermonis*, satis dilucide apparent ex oraculi dubiis inuoluta elocutione:

Aio te Æacida Romanos vincere posse.

Quantam perniciem non rite interpunctata illius Angli attulit scriptura? *Regem occidere nolite timere pulcrum est si omnes consenserint ego non dissentio.* Quibus verbis duplex

sensus enascitur, prout nimirum interpunctiones collocantur. Prior sanus hic est: *Regem occidere nolite, timere pulcrum est; Si omnes consenserint, ego non; dissentio!* Alter vero improbus hic: *Regem occidere nolite timere; pulcrum est. Si omnes consenserint, ego non dissentio.* Huc quoque referri potest pronunciatum valde dubium: *Absoluo absolendum & condemno condemnandum.* vid. IOAN. BAPT. ASINIVS *de modo procedendi in civil.* Candor animi ac sermonis, si in vlla, in hac præsertim re est maxime necessarius; vnde recte veterum illud tritum: *qui non vult intelligi, non debet legi; addo: nec audiri.* Minister enim candidus iuste & recte, remotis omnibus sinistris furorum generibus, agere debet (z).

Finis libert.
suffragior. sa-
lus publica.

Veritas,

§. LXI. Hæc officia vt rite, & prout sacerdotem iustitiæ decet, suscipiantur & peragantur, non parum conducere videtur *consideratio utilitatis publicæ*, cui inuigilare vltima lex esto. Cura vero salutis publicæ in optatum producit effectum tunc demum, cum suum unicuique tribuitur; tribuitur vero a parte suffragantis ea ratione, quam supra indicaui. Eo ipso *veritas* patefit, patefacta inclarescit, in oculos incidit, menti inhæret, animo infixæ radices agit, & quasi oceanus per totum sese terrarum orbem diffundit, iustitiæque viæ hætenus inuiæ peruiæ redduntur. Constat in hoc potissimum iudicis officii momentum, quatenus circa salutem publicam versatur; quatenus vero semet ipsum intuetur, efficit laudata suffragandi libertas, tranquill-

(z) Egregie LVCIANVS SAMOS. T. I. oper. in dialog. *Piscator. seu reuiuiscens* per fictum aliquod iudicium virtutes iustitiarum, modum procedendi in causis ac sententiarum rogationem declarat, & philosophiam Præsidem ficti huius dicasterii advocantem ad iudicandum assessores hisce verbis; *Sequitur ingenuitas & loquendi libertas!* producit.

quillitatem animi & approbationem suffragii a dictamine rectæ rationis promanantem.

§. LXII. Merentur adducta, ut sedulo ponderentur, *Effectus in-*
& quatenus libertas suffragandi *principi, reipublicæ & consi-* *tuta Prin-*
liariis seruiat, qualeque commodum iis afferat, adhuc in- *cipis.*

dicetur. Princeps, ne videatur arrogans, merito consiliis utitur alienis, eoque ipso prudentior aliis apparet. (a) Hæc PETRVS ALDOBRANDINVS Cardinalis responso sapienti, ad datam quæstionem, *quid princeps potissimum cauere debet* (expressit eleganter non minus, quam acute: *Ne præ nimia sua fiducia alienum negligat consilium.* vid.

HEINR. FARNESIVS in apophth. Aldobrandinis tit. XVIII. n. 1. Præterea felix respublica, quæ videt oculis non oculo. Rex Angliæ IACOBVS in oratione habita in conuentu ordinum d. XVIII. Nou. clō Iocv. inter alia hæc attulit non sine omnium approbatione & gaudio: Ego, inquit, & hoc orbe teste profiteor, nil me vnquam ad vos relaturum, quod non æque reipublicæ commodis possit, quam meæ ipsius utilitati seruire, & iis decretis nunquam intercessurum, quæ utilitatis publicæ, cuius ego procurandæ causa in hoc fastigium sum euectus, aliquid conferre videbuntur, siue ad fines illos, quorum gratia hos ordines coire monuimus, siue ad indicanda patriæ vulnera, quæ iis inuolucris obteguntur, ut, nisi aperientibus vobis, non possint in regis cognitionem ac veluti conspectum venire, ea communi discutiendo consilio proferre debetis. Vnde PLATONIS, quod maxime valuit apud CICERONEM, præceptum præcipuum erat, ut utilitatem ciuium ita tueatur suffragia ferens, ut, quicquid agat, ad eam referat, utilitatum oblitus priuatarum.

I 2

§. LXIII.

(a) Hæc fuit sententia ISOCRATIS orat. ad Nicoclem. principem ita instruentis. Potestatem fac viris sapientibus, libere dicendi sententiam, ut si quibus de rebus dubitas, præsto sint, qui illas tecum vna examinent.

intuitu Rei-
publicæ.

§. LXIII. Formam, quam dicunt reipublicæ quam-
cunque, vt & societatis vel minimæ contineri arctius, ob-
seruatione, distributione, collatione & defensione iusti re-
ctique, vel ex primis elementis iuris naturæ neminem la-
tet. Hanc vero promoueri vel etiam augeri non stratage-
matibus, sed consiliis sanioribus certum est. Liberum e-
nim vbi est consilium, libera ibi est respublica a nequitia,
flagitiis, iniuriis, damnis, periculis & aliis eiusmodi ge-
neribus nocituris; legibus authoritas inest; consiliis gratia;
terror incutitur malis; bonis additur calcar; crescunt co-
namina pia, verbo: suum cuique tribuitur. (b)

intuitu veri-
tatis & iusti-
tiæ.

§. LXIIII. Veritati, vti in omnibus litandum, ita
quam maxime & vltimato studium consiliarii in eo collo-
candum quisque videt, qui operam rebus suis nauare stu-
det non infelicem, vt veritatem comitem habeat, tum in
inquirendo, tum in *exequendo*. Et quamuis non sine labo-
re veritatis inuentio, quæ interdum nubeculis quibusdam
circumstantiarum inuoluta, obtineatur, (c) obtine-
tur tamen, & eius radii nunquam maiores apparent,
quam si magno studio antea nebula, quæ illam obfusca-
uit, discussa fuerit, & patefcunt in dicendo, asserendo,
rogando, contradicendo, conferendo rationes cum ratio-
nibus; id quod fit tunc demum, cum in eo sumus, vt no-
stram libere proponamus, quam libere in mente conce-
pimus sententiam de rebus, quæ in consultationem veni-
unt & conclusionem.

§. LXV.

(b) Theopompus rex Spartanorum sciscitanti: *quæ potissimum ratio
seruandi regni esset? respondit: si iustam dicendi libertatem ami-
sis permittat & subditorum, quantum fieri potest, iniurias vin-
dicare.*

(c) Secundum illud GRACIANI in tr. *homme de cour*: *La vérité
est une demoiselle, aussi bontense, que belle, & pour ce sujet elle va
toujours masquée.*

§. LXV. Denique suffragium ferens semetipsum ^{intuitu suf-}
 optime prospexit, si ratione habita conscientiae ab huius ^{fragantis.}
 condemnatoria rigorosa satis se tutum reddat, & fræna per-
 uersis propensionibus, libertatis suæ hostibus, a recta ratio-
 ne imponi sinat; quo facto tranquillitatem animi facili ne-
 gotio obtinebit, qua uti atque frui non minor est felici-
 tas in consiliario, quam in republica pax a discordia diffi-
 diisque remota. Sequitur hæc liberum prolatum suffra-
 gium, dum veritatis amans regulis recti iustique hoc sola-
 men secum fert ubique, licet aduersis prematur casibus,
 vexationibus atque turbis. Quæ enim extra nos posita, non
 habent maiorem vim iis, quæ intus possidemus. Sit, ut prin-
 ceps, sit, ut collega, sit, ut turba reliqua vel authoritate, vel
 corruptionibus, vel minis, vel vi acharonta mouere conetur,
 non tamen dimouebitur iustus veraxque & constans animus,
 in quem VITTORII SIRI verba in præfat. ad Mercur. Tom. II.
 quadrant: *Alcuni hanno creduto con le machine potentissime
 dell'oro e delle minaccie di poter far breccia nella costanza
 del mio cuore, con deuiarlo dal proponimento di ridire il ve-
 ro. Ma ben presto si sono anueduti, che tutto l'oro del'Indie
 e tutti i piu terribili oggetti valeuoli ad imprimere caratteri
 di pallore nel volto del piu brauo huomo del mondo, non erano
 bastanti per scuottere la mia saldezza e per farmi pronuntia-
 re una sola parola repugnante alla mia coscienza. Viuo con-
 sentissimo nella tenuita delle mie fortune, ne vagano per la mia
 mente pensieri d'inalzarle a conditione maggiore, poiche non
 ho parenti da beneficiare, ne incentiui d'aggrandire la mia
 casa ristretta alla mia sola persona, che si professa cittadino
 del mondo e vi conosce per patria quei luoghi, doue riceue
 buon trattamento. E in quanto a' pericoli, non son gia in tanto
 pazzo, che non sappia, che le persone priuate hanuo la loro
 vita pendente dal capriccio de' grandi. Mà io affatto disarmato
 ripposo sicurissimo nella sola coscienza, la quale non puo rim-
 prouerarmi, ch'io habbia adoprata la penna per oltraggiare
 alcuno,*

alcuno, ma ben sì, per tramandare religiosamente alla posterità la semplice sembianza del vero, con eguale disposizione, di retrattare le cose scritte, quando restasse io conuinto di falsità. Onde non hauendo la coscienza macchiata da colpa, non ho ne anco il cuore timido di castigo. Oltre che non corrono più i secoli de' Tiberii, de' Neroni e d' altri Principi scelerati, vi è più acerbamente flagellati della propria sinderesi, che dalle penne de' scrittori, quali auguravano col mondo istesso incenerite, acciò della loro mala vita alcuna rimembranza non restasse. Dobbiamo anzi per questo riguardo con tutta l' allegrezza acclamare: hora questi tempi tanto felici sospirati in vano da Tacito e dire: Rara temporum felicitas, ubi sentire, quæ velis, & quæ sentias dicere licet.

GENEROSISSIMO
DOMINO RESPONDENTI
S. P. D.
PRAESES.

Non ingloria pugna est, quæ pro libertate suscipitur, eo majori ardore subeunda, quo funestioribus subiecta esse solet insidiis. Ita enim comparata est humana indoles, vt, quamuis quilibet libertatis ducatur studio, simul tamen Imperium quoddam, ex quodam ambitionis stimulo, appellat in alios, & serui talis speciem sub specie

specie boni, alteri obtrudendi, eis iniicere, fatagat. Facile vero animadvertis, Respondens generosissime, me non de his, qui iusto imperio hominum libidines coercendi, & frena petulantiae iniiciendi ius habent facultatemque, sed de illis loqui, qui æstu ambitionis qualiscunque libertatem aliorum siue in agendo siue in loquendo siue in sentiendo suo arbitrio subiectam credunt, & in censuram reuocant; multominus patrocinium libertatis effrenatæ gero, optime conscius, iustis etiam libertatem agendi & sentiendi cancellis esse inclusam, quos egredi haud debeat. Quamuis vero hi non sine difficultate determinari queant, non incassum tamen, qui in hanc palæstram descendunt, laborant contenduntque, sed maiori cum gloria ex hoc certamine discedunt, quo grauiora videntur subiisse pericula dubiorum. Non errauero, si hanc meditationem ad academicum laborem Tuum, RESPONDENS DILECTISSIME, applicem, & TIBI, de libertate suffragiorum in iudiciis scribenti & edifferenti, Tuisque studiis iure meritoque hoc encomium tribuam, Te libertatem strenue defendisse, simul tamen limites eidem iustissimos dedisse, ne sphæram suam transilire posset.

posset. Agnouisti sine dubio in exornando
enucleandoque hoc themate difficultates,
quas tamen feliciter superasti; scopulos, quos
nihilominus euitasti; nodos, quos tandem
extricasti conatu admodum laudabili. Sponte
a Te meditata & explicata quidem meæ sub-
misisti censuræ, sed, paucis exceptis moni-
tis, quod Tuæ industriæ documentum est,
Tibi vindicandum & asserendum esse æquum
dixi, vt nihil vltius supersit, quam vt
hisce tuis conatibus egregiis applaudam, Ti-
bique quæuis fausta apprecer. Perge, gene-
rose respondens, pro innata Tua indole in
curriculo, quem auspicato incepisti, & opti-
mo ardore ad hanc duxisti metam, vt patriæ
Tuæ ornamentum, patri Venerando sola-
tium, & denique genti Tuæ splendidissimæ
decus perpetuum existas permanesque.
Dab. d. 6. Mai. 1720.

Böhmer, Justus Henning,

Diss. acad. de libertate suffragiorum in collegiis publicis

Hala 1724

4 Diss. 5311#Beibd.16

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11052277-3

VD18 14859009-001